

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 28
6/2013
16. február 2013

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845 VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

PROBLÉMY S VOĽBOU PREDSEDU ÚPN
Strana 4.

TOPIA SA V ŠKANDÁLOCH, NEROZHODUJÚ MORÁLNE
Strana 5.

DEMONTÁŽ SOCIÁLNEHO ŠTÁTU V PRIAMOM PRENOSE
Strana 6.

DLHODOBÉ KONCEPTY MAĎARSKEJ POLITIKY
Strana 8.

HUSÁK SOCIALIZMUS KRSTIL I POCHOVÁVAL
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Významné historické výročia vždy jasne ukážu deliacu čiaru medzi obyvateľstvom. Typickým príkladom môže byť 29. august 1944 a 14. marec 1939. Zjednodušene povedané, kým k SNP inklinujú internacionalisti a ateisti, k výročiu vzniku prvej Slovenskej republiky kresťanskí národovci. Ktoré spoločenstvo má navrch, dokazuje zloženie najvplyvnejšej mienkotvornej mimovládnej organizácie – Inštitútu pre verejné otázky (IVO). Na jeho čele je Grigorij Mesežnikov, bývalý občan Sovietskeho zväzu a pracovník Ústavu marxizmu-leninizmu...

Slováci nútene prežili štyridsaťročnú ateizáciu, čo sa pochopiteľne muselo prejaviť na duchovnom fundamente príslušníkov národa. Na niektorých viac, na iných menej. Komunistická ideológia oslovovala chudobné vrstvy spoločnosti, ktoré počas svetovej hospodárskej krízy v tridsiatych rokoch minulého storočia dosiahli na Slovensku vrchol. Ibaže história slovenského národa sa nezačala rozpadom monarchie v 20. storočí. Dôkaz o silnej afinite ku kresťanským hodnotám nachádzame v cyrilometodskej tradícii, ale aj v období národného obrodenia v 18. a 19. storočí.

Na kresťanstvo sa dá hľadieť rozlične. Kritici cirkvi nachádzajú v jej dejinách dosť dôkazov o zlyhaní ľudí v službách kresťanstva. Dejiny pápežov nevynímajúc. A aj dnes vidíme množstvo pseudokresťanských politikov, ba i celé strany. Ale to neznamená, že hodnoty kresťanstva, všeľudské hodnoty nie sú dnes aktuálne. Súčasná svetová hospodárska a finančná kríza je podľa mnohých expertov krízou hodnôt. Zdá sa však, že to globalizátorom sveta neprekáža, skôr naopak. V maximálnej miere využívajú marxistické nástroje na dosiahnutie svojich cieľov. Inštitút pre verejné otázky predstavuje na Slovensku internacionalizmus v praxi. Ako si komunizmus uzurpoval vedúce postavenie v spoločnosti, tak si ho vynútila aj táto inštitúcia – aj bez štvrtého článku v ústave. Takže kam s naším kresťanstvom? Opäť do ilegality?

Eva ZELENAYOVÁ

R -2013008

NEOGRAFIA MARTIN
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
06
9 770862 882007

Socialistická ústava z roku 1960 veľa vymožeností Slovákom a Slovensku nepriniesla

Trpeli sme viac ako iní v komunistickom bloku

Peter MULÍK – Foto: internet, zdroj: ba.foxy.sk

Návrat Slovákov do ČSR po roku 1945 bez náležitých a záväzných garancií znamenal postupné a masívne obmedzovanie slovenských kompetencií. Slovenský národ trpel viac ako iné národy komunistického „svetového socialistického tábora," lebo okrem totalitných praktík strácal aj národnú suverenitu, čo v takej miere ako nás nepostihlo ani Litovčanov, Lotyšov a Estóncov. Završením tohto trendu bola Ústava ČSSR z roku 1960. Celoštátna konferencia KSČ 5. – 7. júla 1960 prijala dokument Za ďalší rozkvet Československej socialistickej republiky.

Nielen socializmus, ale aj tzv. paneláky priniesli na Slovensko komunisti.

Prerokovala návrh a schválila konečné znenie novej ústavy. KSČ prijala záver, že v Československu zvíťazil socializmus a vyriešili sa všetky základné úlohy prechodu od kapitalizmu k socializmu, že sa otvorila cesta k postupnému budovaniu komunizmu. O bezhraničnej manipulácii verejnej mienky a o totalitnom populizme svedčí to, že návrh ústavy ČSSR bol prerokovaný na vyše 47 tisíc verejných schôdzach, na ktorých sa zúčastnili vyše 4 milióny občanov. Novozvolené Národné zhromaždenie ČSR 11. júla 1960 jednomyseľne uzákonilo novú ústavu, a tým vstúpil do platnosti aj nový názov štátu: Československá socialistická republika.

■ VÍŤAZ SOCIALIZMUS?

V úvodnom Vyhlásení ústavy sa píše: „Socializmus v našej krajine zvíťazil! ... Pôjdeme ďalej ruka v ruke s bratským Zväzom sovietskych socialistických republík ... a krajinami svetovej socialistickej sústavy, ktorej je naša republika pevným článkom ... Do čela republiky sa postavila Komunistická strana Československa, osvedčený predvoj." V tomto ideologickom duchu sú formulované aj ďalšie články, týkajúce sa konkrétnych oblastí spoločenského života: „Celá kultúrna politika v Československu, rozvoj vzdelania, výchova a výučba sa vedú v duchu vedeckého svetového názoru, marxizmu-leninizmu."

Zvykne sa tvrdiť, že Slováci prežili dve totality. Prvú za prvej Slovenskej republiky a druhú pod československou komunistickou vládou. Ak by sme porovnávali totalitné prvky oboch čo do trvania veľmi rozdielnych období, najväčší rozdiel by sme asi našli v postavení súdnej moci, ktorá v rokoch 1939 – 1945 nebola nikdy ovládnutá politickou mocou. Ústava z roku 1960 je najvýraznejším dôkazom totalitnej ideologizácie právneho systému: „Súdy a prokuratúra ... chránia socialistický štát, jeho spoločenské zriadenie ... Celou svojou činnosťou vychovávajú občanov k oddanosti vlasti a veci socializmu, k zachovávaniu zákonov a pravidiel socialistického spolužitia. ... Miestne ľudové súdy prispievajú k upevňovaniu socialistickej zákonnosti, k zaisťovaniu spoločenského poriadku a pravidiel socialistického spolužitia. Sudcovia sú ... viazaní jedine právnym poriadkom socialistického štátu. Sú povinní riadiť sa zákonmi a inými právnymi predpismi a vykladať ich v súlade so socialistickým právnym vedomím."

■ POSTUP K FEDERALIZÁCII

Ústava ČSSR z roku 1960 nerešpektovala slovenskú národnú suverenitu a spôsobila zánik Zboru poverenícov – ako zvyšku asymetrickej výkonnej moci na Slovensku. Zvýšila pocit krivdy a útlaku Slovákov, ktorý sa iba znásobil už predchádzajúcou pražskou politikou, ako bolo nenaplnenie Košického vládneho programu, odbúranie slovenských kompetencií a prijatie ústavy ČSR z 9. mája 1948. Slovenská otázka sa potláčala najmä za A. Novotného, ktorý sa usiloval o „upevnenie demokratického centralizmu".

Úsilie slovenských komunistov o slovenskú národnú a štátnu svojbytnosť nemohlo byť dôsledné, lebo záujmy vlastného národa podriaďovali ideológii proletárskeho internacionalizmu. Dočasný odmäk komunistického režimu v druhej polovici 60. rokov 20. storočia spôsobil, že sa slovenské elity pokúsili dosiahnuť solídne štátoprávne postavenie Slovenska. A. Dubček otvorene v pléne Ústredného výboru Komunistickej strany Československa (1967) žiadal demokratizáciu pomerov, zvýšenie právomocí slovenských orgánov. Zásadný obrat aj v prospech slovenskej otázky priniesol až január 1968. Návrh akčného programu ÚV KSČ z konca februára 1968 už počítal s federatívnym riešením štátoprávneho usporiadania ako dlhodobejším procesom. Jednoznačný posun smerom k federácii priniesla konferencia v Smoleniciach 6. – 8. marca 1968, kde sa jej účastníci uzniesli teoreticky spracovať požiadavku federalizácie. Zmenil sa aj kurz politiky SNR a začala sa definitívne aktivizovať za myšlienku federácie. Svoje stanovisko – Vyhlásenie k nastúpenému smeru progresívneho rozvoja československej spoločnosti bolo prijaté symbolicky 14. marca 1968.

3 OTÁZKY PRE: Mariána GEŠPERA, tajomníka Matice slovenskej

Národnostná karta je sud s pušným prachom

● Ako vnímate niektoré akcie na juhu Slovenska, ktoré narúšajú spolužitie občanov?

Nedávne rozbitie pamätnej tabule na Dome MS v Komárne, ktorá nám pripomínala tragické obete okupácie južného Slovenska fašistickým Maďarskom admirála M. Horthyho v rokoch 1938 až 1945, len ťažko môžeme považovať za čin náhodných vandalov. Barbarské zničenie pamätnej tabule sa stalo v práve čase, keď s prekvapením sledujeme nárast aktivity šovinizmu určitých maďarských iredentistických skupín. Táto provokácia musí byť varovaním pre všetkých slovenských občanov bez ohľadu na národnosť, ktorí si ctia moderné princípy demokracie 21. storočia, kde rezíduá národnostnej neznášanlivosti nemajú miesto!

● Ako vidíte to, čo sa stalo v Galante?

Unáhlené prelepovanie informačných tabúľ zo slovenských označení na dvojjazyčné, ako sa stalo na autobusovej stanici v Galante, jednoznačne neprispieva k stabilite národnostných vzťahov medzi občanmi na južnom Slovensku, skôr naopak. V tejto súvislosti si dajme aj ďalšiu otázku: Je naozaj potrebné meniť názvy železničných staníc na dvojjazyčné, je to skutočne životnou prioritou občanov južného Slovenska? Okrem iného, sú tu jasné právne názory, že by to v súčasnosti bolo v rozpore so zákonnými predpismi platnými v Slovenskej republike...

● Má maďarská menšina u nás nedostatočné práva?

Kvalita práv národnostných menšín sa meria napríklad kvalitou národnostného školstva a rozvíjania menšinovej kultúry, čo je v Slovenskej republike vysoko nadštandardné, a to aj oproti vyspelejším európskym štátom. Spolužitie sa nemôže podmieňovať takými akciami, ako bola tá v Galante. Nedajme sa pomýliť skupinami, ktoré pod heslami národnostných práv sledujú najmä svoje úzke egoistické politické ciele. Odpútavajú pozornosť občanov od skutočných problémov. Ich narábanie národnostnou kartou je zahrávaním sa s pušným prachom!

Zhováral sa Roman KALISKÝ- HRONSKÝ

Foto: archív SNN

V SNN 7/2013 SI PREČÍTATE

- Matica slovenská tento rok oslavuje 150 rokov - začíname seriál
- Euro na Slovensku prežilo už desať rokov. Ako ho vnímame?
- Oskar Dobrovodský z Malaciek exkluzívne o spolunažívaní s Rómami

SLOVENSKO

Poslednou návštevou u Svätého Otca budú vo Vatikáne podľa programu slovenskí biskupi

Záhadné a prekvapivé rozhodnutie o abdikácii Benedikta XVI.

Maroš SMOLEC – Foto: archív SNN

Veriaci katolíckej cirkvi na celom svete s prekvapením prijali náhle rozhodnutie Svätého Otca Benedikta XVI. abdikovať koncom februára na pápežský stolec. Znenazdajky 11. februára oznámil, že 28. februára sa vzdá svojej doživotnej funkcie. Je to prvé takéto rozhodnutie po 600 rokoch, čo pápež predčasne rezignoval na Petrov stolec. Naposledy tak v roku 1415 učinil Gregor XII., aby zažehnal spory o túto funkciu.

Podľa plánovaného programu Benedikta XVI. budú slovenskí biskupi jeho poslednou oficiálnou návštevou. Delegácia Konferencie biskupov Slovenska (KBS) navštívi Svätého Otca práve deň pred jeho odchodom – 27. februára. Audiencia je zahrnutá v programe Národnej púte slovenských biskupov do Ríma, ktorá sa uskutoční 25. až 28. februára v rámci slávenia Cyrilometodského roka. V čase uzávierky tohto vydania odišli z Bratislavy viacerí slovenskí veriaci na návštevu Vatikánu, ktorá je súčasťou púte Po stopách Cyrila a Metoda. Púť zorganizovala KBS spolu s Maticou slovenskou. Počas tejto návštevy sa majú veriaci stretnúť aj s odstupujúcim pápežom.

Rozhodnutie abdikovať Benedikt XVI. zdôvodnil svojím pokročilým vekom (85 rokov) a celkovou vyčerpanosťou a slabosťou riadiť katolícku cirkev. Takéto rozhodnutie je prekvapujúce, lebo iní pápeži doslúžili svoju púť i v horšom zdravotnom stave. Preto i samotný hovorca Svätej stolice Federico Lombardi neskrýval prekvapenie. Zdôraznil, že pápežov odchod nesúvisí so žiadnym konkrétnym ochorením, ale len s pokročilým vekom. Benedikt XVI. podľa Lombardiho dospel k rozhodnutiu o svojom odchode v priebehu posledných mesiacov, a to sám a slobodne, bez akýchkoľvek vonkajších tlakov a úplne v súlade s cirkevným právom.

Odchod celý svet prijal s pokorou a rešpektom. Svätý Otec má na to právo. No náhle a prekvapivé rozhodnutie určite vytvorí priestor pre mnohé špekulácie, prečo tak konal. Predstavitelia svetových cirkevných združení súhlasne ocenili prácu Benedikta XVI. pre ľudstvo. Izraelský hlavný rabín Jon Metzger pre Reuters uviedol, že vzťahy medzi Izraelom a Vatikánom nikdy neboli lepšie. „Pápež Benedikt XVI. si chce plniť svoje povinnosti stopercentne a aj to môže byť príčina jeho odstúpenia," uviedol slovenský kardinál Jozef Tomko. Podľa Tomka sú sily Benedikta XVI. slabšie. Slovenská diplomacia vysoko ocenila prínos pápeža v otázkach riešenia problémov globálnej krízy. Prezident SR Ivan Gašparovič si váži pontifikát Benedikta XVI., ktorým deklaroval hlboký záujem o duchovnosť ľudstva. Premiér R. Fico prijal toto rozhodnutie s rešpektom: „Benedikta XVI. som vnímal ako zástancu tradičných hodnôt, ktorý sa veľmi intenzívne zaujímal o dianie vo svete," uviedol R. Fico pre TASR.

Následníka pápeža Benedikta XVI. by mali kardináli zvoliť do konca marca 2013. Celý svet bude opätovne – ako naposledy v roku 2005 – sledovať, kto bude ďalším nasledovníkom sv. Petra. Slovenské národné noviny prinesú v najbližších číslach analýzu práce pápeža Benedikta XVI.

Pápež Benedikt XVI. na prekvapenie celého sveta opúšťa Petrov stolec.

Významná medzinárodná konferencia o dobe, osobe a zástojoch Gustáva Husáka

Najvýraznejšia postava našej politiky dvadsiateho storočia?

Dušan D. KERNÝ

Po prvý raz sa v Bratislave konala verejne prístupná vedecká konferencia o osobe Gustáva Husáka a o jeho dobe. Podnetom bola storočnica „najvýraznejšej postavy slovenskej politiky v XX. storočí", a to žiaľ výrazná vo „väčšej miere v negatívnom slova zmysle". Ústav pamäti národa s prispením Právnickej fakulty Univerzity Komenského inicioval prvé takéto podujatie od roku 1989.

Účasť, kvalita a rozsah štvrť stovky referátov ukázali, že doba a osoba Gustáva Husáka je stále mimoriadnym a aktuálnym podnetom pre to, aby sa česká a slovenská historiografia vyrovnávala s dejinami. S odstupom štvrťstoročia od pádu komunizmu hodnotili kľúčovú osobnosť Slovenského národného povstania a prvého, jediného Slováka v úrade prezidenta Československej republiky (1975 – 1989) dokonca aj ako tvorcu modernej slovenskej štátnosti.

■ MLADÍ HISTORICI

Podujatie poskytlo obraz o vývoji osobnosti Gustáva Husáka od najmladších čias. Vtedy sa stal výraznou postavou vysokoškolského hnutia na Slovensku a orientoval sa ľavicovo. Českí historici mladej generácie dokumentovali zrod osobnosti „v slovenskom provinčnom prostredí" prvej ČSR dokonca s pochopením pre „národný komunizmus". Rozobrali prvú fázu rehabilitácie slovenských buržoáznych nacionalistov – teda ako sa vtedajší režim vyrovnával s hrubým porušovaním zákonnosti, ktorá vyvrcholila terorom proti časti slovenskej inteligencie.

Fakt, že s týmito príspevkami prišli na konferenciu predstavitelia mladej vedeckej generácie českých historikov, nezaťažení pomermi a ideologickým výkladom dejín spred či po roku 1989, bolo prínosom. V českom univerzitnom, ako aj v akademickom prostredí sú výrazné postavy, ktoré dobre ovládajú faktografiu viažucu sa k tejto téme.

■ MAĎARSKÝ FAKTOR

To isté sa dá konštatovať o mladej slovenskej historickej vede z ústredných inštitúcií Bratislavy a univerzitného prostredia v Banskej Bystrici. Slovenskí historici na rozdiel od českých však neobišli kľúčový moment totalitných represálií proti slovenskej ľavicovej inteligencii – maďarský faktor. Hlavné impulzy na teror, väzenie a popravy slovenských „buržoáznych nacionalistov" neprichádzali totiž zo stalinskej Moskvy, ale z vtedajšieho dogmatického prosovietskeho vedenia v Maďarsku od postáv, ktoré potom krvavo zmietla maďarská revolúcia v októbri 1956.

AKTUÁLNE

■ ZNÁME I NEZNÁME

Pozornosť pritiahla „hviezdna hodina celej politickej činnosti, politického i osobného života – účasť v Slovenskom národnom povstaní a zrode slovenskej demokratickej antifašistickej štátnosti". Po druhej svetovej vojne však už je G. Husák hodnotený ako „architekt neústavných zmien na jeseň 1947, iniciátor perzekučných a proticirkevných opatrení". V roku 1968, hoci sa do politiky vrátil len v mocensky bezvýznamnej funkcii podpredsedu vlády, je najmä architekt federácie. V roku 1977 sa v nemalej miere zaslúžil o dohodu so Svätou stolicou a o vznik slovenskej cirkevnej provincie, čo o. i. časť verejnosti vníma aj ako od roku 1918 prvé úplné uznanie medzinárodne platných hraníc SR Vatikánom. Niektorí vedci vychádzajú aj z toho, že G. Husák vzťah k sociálnej spravodlivosti prevzal ako podnet z katolicizmu. Slovenský katolícky svet mu totiž nebol cudzí, dochádzalo do istej miery k vedomému či podvedomému transferu religiozity do sploštenej ideológie. Rozobral sa rok reforiem a okupácie – 1968, nástup G. Husáka k vrcholkom moci a domáci vývoj v rokoch prítomnosti sovietskych vojsk 1969 – 1989.

Po II. svetovej vojne však – už po pobyte v Moskve a Košiciach, kde sa obnovila čs. republika a vyhlásil Košický vládny program –, odštartoval G. Husák ako hlavný predstaviteľ úradu pre veci cirkevné na Slovensku proticirkevnú kampaň. No nepodarilo sa mu rozštiepiť slovenských katolíkov, aj keď zrejme v súvislosti s tým povolil vydávať Katolícke noviny. V tomto období žiadal celoštátne zjednotenie rozhlasu, lebo „na Slovensku sa vysielajú britské a americké komentáre, rozhlas vysiela v kresťanskom duchu a nie sú tam naši ľudia". Tematicky bohatá januárová vedecká konferencia 2013 sa už konala v čase vrcholiacej „studenej vojny slovenských historikov", čo sa prejavilo aj na konferencii. Záslužne však rozšírila obzor odbornej a širokej verejnosti a netrpezlivo sa preto očakáva zborník pripravovaný ÚPN.

Viac aj na strane 10.

VŠIMLI SME SI

Horthyho park zostáva ďalej

Obyvatelia maďarského mestečka Gyömrő v referende rozhodli, že miestny park naďalej ponesie meno po Miklósovi Horthym. M. Horthy vytvoril prvý fašistický štát Maďarské kráľovstvo (1920 – 1944), ktoré bolo bez kráľa a ktoré viedol admirál bez loďstva. Kladie sa mu zodpovednosť za násilnosti najmä proti Slovákom (anektoval Košice a juh Slovenska), Srbom a Židom. O pomenovaní parku po tomto fašistovi rozhodli pred pol rokom predstavitelia mesta na podnet maďarskej krajnej pravice z Jobbiku.

Od začiatku tohto roka pritom platí v Maďarsku zákon, ktorý zakazuje pomenúvanie verejných priestranstiev po osobnostiach, čo sú spájané s diktatúrami. Uplatňuje sa najmä v súvislosti s osobnosťami z komunistickej totality. Takýto výklad je hodný falšovateľov dejín a propagandistov nedbajúcich na realitu. Maďarsko zostáva súčasťou Európy už asi len teritoriálne. Ťažko si predstaviť, čo by sa dialo, ak by sme v SR pomenovali námestie po oveľa menej zdiskreditovaných postavách histórie. Platí to staré, že čo sa na Slovensku nesmie, to sa v Maďarsku môže.

Gyömrő nemá ani 17 000 obyvateľov a leží asi 20 kilometrov od Budapešti. Referendum o premenovaní parku iniciovali pobúrení občania. Zúčastnilo sa na ňom len 18 percent voličov, preto je neplatné. Väčšina zúčastnených však bola za zachovanie názvu po Horthym. Podľa viceprimátora mesta aj neúčasť na hlasovaní potvrdzuje, že sa má zachovať názov. Pamätnú tabuľu a sochu minulý rok Horthymu v Maďarsku odhalili aj na dvoch iných miestach.

Budeme pozorne sledovať, ako sa k tejto škandálnej záležitosti postavia predstavitelia maďarského štátu, ľudsko-právne organizácie a čelní predstavitelia EÚ.

Viliam KOMORA
Foto: www.nemzetibulvar.hu

Môže za problémy Rómov Mária Terézia?

Čo sa komu hodí, na to radšej „zabudne"

Stalo sa už takmer zlým zvykom v súvislosti so životnými návykmi Rómov viniť zo všetkého už aj v podstate osvietenú panovníčku Máriu Teréziu. Mnohí ju obviňujú z toho, že prinútila žiť toto etnikum v uzavretých getách, a to je vlastne celou príčinou ich dvestoročnej biedy.

Po dôkaz netreba chodiť ďaleko – stačí za splnomocnencom vlády pre Rómov Petrom Pollákom. „Už Mária Terézia zakázala Rómom kočovať a prinútila ich usadiť sa," povedal pri nástupe do svojho úradu s poukázaním na to, že tým sa nič nevyriešilo. V tom má síce pravdu, ale Mária Terézia je rozhodne nevinne v tom, že dôvody „historického útlaku" rómskej menšiny spočívajú iba v tomto nariadení. A potom kontinuálne v každej snahe každej vlády u nás začleniť rómske etnikum do plnohodnotného života spoločnosti, okrem iného tiež žiadať z ich strany rešpektovanie zákonov a schopnosť niesť za ich porušovanie aj následky.

Takže iba pre osvetu – nový prístup k rómskemu obyvateľstvu nastal v období osvietenstva za Márie Terézie a Jozefa II. Aj keď sa mnohé ich predstavy nedali uskutočniť, obsahovali viaceré moderné myšlienky: napríklad dôraz na školskú dochádzku, na výchovu detí. Nariadenia oboch panovníkov sa stali vzorom pre riešenie prístupu k rómskemu obyvateľstvu aj v ďalších európskych krajinách. Išlo predovšetkým o povinné vzdelávanie, o zákaz uzatvárania manželstva medzi pokrvnými príbuznými, o povinnosť dávať deti na výchovu do roľníckych rodín, o povinné zamestnanie sa a o zarábanie si na živobytie. Takže nevyhovárajme sa na niekdajšiu panovníčku, ani na súčasnú vládu. Neorganizujme petície a neprovokujme masové rabovačky. Za Márie Terézie už asi nie, ale ešte krátko pred ňou by totiž v takom prípade iniciátor podobných aktivít prišiel o hrdlo. Na druhej strane – dnes mu naozaj nehrozí nič, pretože si je istý, že akákoľvek represia zo strany orgánov výkonnej a súdnej moci na Slovensku, bežná a nediskutovateľná v prípade majority, by uplatnená voči Rómom znamenala diplomatický škandál, nadšené trilkovanie aktivistov ľudsko-právnych organizácií a fistulové extatické pišťanie investigatívnych novinárok.

ČO INÍ NEPÍŠU

Mária Terézia

Prestaňme už teda donekonečna akademicky diskutovať o tom, čo treba Rómom dať, a začnime tvoriť manuál toho, čo od nich treba žiadať a potom ako im pomôcť. Veď napokon, nebolo by to nič iné ako to, čo sa automaticky žiada a očakáva od Slovákov, Maďarov, Nemcov, Čechov, Rusínov či iných národov a národností žijúcich na Slovensku a tvoriacich našu spoločnosť. Ak by niekto v tomto prípade tvrdil, že ide o rasistický diskriminačný návrh, už to nestojí ani za komentár, ale treba ho rovno zavrieť – do blázinca.

Ivan BROŽÍK - Foto: operaplus.cz

Ako vyzerá neoliberálny raj

Roman MICHELKO

Pri surfovaní po internete človek naďabí na všeličo, a tak sa mi nedávno dostal do pozornosti v zásade zvrhlý, ale veľmi poučný blog jedného neoliberálneho aktivistu. Vďaka nemu som dokázal nahliadnuť do „hlubin neoliberáni duše“. Mňa už len tak niečo neprekvapí, keďže štúdium politickej patológie je môj koníček, ale prečítať si v koncentrovanej podobe o čom snívajú naši extrémistickí neoliberálni „priatelia“, vždy pobaví.

Musím zdôrazniť, že ten blog nenapísala žiadna ikona tohto hnutia, nijaký Roman Joch, aj keď ten je skôr nekonzervatívec a ekonomickým témam sa zväčša nevenuje, ani guru českých neoliberálov Miroslav Ševčík. Spomínaní páni totiž chcú, aby ich aspoň niekto bral vážne. A aj keď sem-tam utrúsia nejakú pochabosť, napríklad, že Tea Party nie sú extrémisti, svoje najtajnejšie túžby si zväčša nechávajú pre seba a prezentujú sa nimi pri dôverných rozhovoroch vo svojich uzavretých komunitách. Iná vec sú „bezmenní“ blogeri, ktorí svoje atavizmy verejne a hrdo prezentujú aj na verejnosti. Tak si poďme predstaviť, ako by teda vyzeral taký neoliberálny raj.

Naši neoliberálni „priatelia“ vychádzajú zo zaujímavého predpokladu. Volebné právo by mali mať len tí, ktorí vytvárajú hodnoty a platia dane. Z toho potom pre nich logicky vyplýva, že napríklad nezamestnaným by mali automaticky vziať volebné právo. Tým sa to, samozrejme, nekončí. Volebné právo by nemali mať ani tí, ktorí žijú z daní tých, ktorí ich platia. De facto teda celá štátna správa, vojaci, policajti, úradníci, ale aj učitelia. Právo rozhodovať o spoločnosti majú mať v budúcnosti len tí, ktorí vytvárajú hodnoty, rozumej podnikatelia. Len tí potom môžu rozhodnúť, koľko a komu sa z ich „ťažko zarobených peňazí“ môže formou daní prerozdeliť. Takýto zvrhlý spôsob myslenia sa bežnému človekovi môže zdať absurdný, ale v istých komunitách je to, takpovediac, myšlienkový mainstream.

KOMENTÁR

Dnes si už možno nikto nepamätá, ale istá obskúrna mikrostranička OKS, keď ešte kandidovala sama (nie na chrbte Mostu – Híd), mala podobné „nápady“ priamo v programe. Napríklad chcela (výhľadovo) celkom zrušiť dane z príjmu s tým, že výdajová zložka rozpočtu by sa radikálne osekala a platili by sa iba nepriame dane, DPH, spotrebné dane a pod. Tento hrubo populistický a vo svojej podstate absurdný návrh síce veľkú podporu nezískal, ale už skutočnosť, že niekto vníma platenie daní z príjmu ako anomáliu, stojí za zamyslenie. Podobne OKS napríklad striktne odmietala angažovanosť štátu pri výstavbe diaľnic. Tie mali vybudovať len súkromné firmy s tým, že za ich prevádzku by potom vyberali mýto.

Vráťme sa však k politickým názorom našich neoliberálnych extrémistov. Vychádzajú zo zvráteného predpokladu, že jediné hodnoty, ktoré sa v spoločnosti tvoria, sú tie, ktoré produkujú podnikatelia. Práca nevýrobného sektora, teda učiteľov, lekárov či policajtov, nie je taká hodnotná, naopak, nevýrobný sektor je práve ten parazit, ktorý vyciciava zlý štát, ktorý ich oberá o ich „ťažko“ zarobené peniaze. Je jasné, že ľudia, ktorí sú absolútne jednostranne hodnotovo materiálne založení, nepochopia, že nie všetky hodnoty sú materiálne a že nie všetko musí mať ekvivalent vyjadriteľný v materiálnych či vo finančných hodnotách. Problém je, že pre neutíchajúcu neoliberálnu demagógiu sa mnohým ľuďom podarilo vsugerovať, že štát je akýsi anonymný podliak, ktorý ich pravidelne oberá o ich ťažko zarobené peniaze, a že s tým treba niečo robiť.

A tu vyvstáva to, čomu sa v mnohých intelektuálnych debatách hovorí ako o hrozbe nového fašizmu. Ten nemá byť nejakou mechanickou reinkarnáciou toho, čo sa udialo v Európe v tridsiatich rokoch dvadsiateho storočia. Jeho základy začínajú klíčiť v debatách, že všetci ľudia si nemajú byť politicky rovní, ale tí, ktorí vytvárajú hodnoty (často aj a možno v prevažnej miere vykorisťovaním druhých), by mali mať väčšie práva či dokonca absolútne. Ak by takýto názor prevážil, bol by to koniec demokratickej éry, ako ju dnes poznáme, a začiatok novej totality, ktorá by možno bola ešte oveľa horšia ako tie, ktoré sme prežili v dvadsiatom storočí.

Dve neporovnateľné porovnania

Ivan BROŽÍK

Najprízemnejším cieľom použitia povestnej bulharskej konštanty je snaha dosiahnuť, aby sa výsledok príkladu uvedený na verejnosti a v médiách zhodoval s výsledkom, ktorý na objednávku určuje štátna propaganda. Pretože bulharská konštanta sama osebe je nevinná neznáma premenná, s ktorou narábali počnúc kráľmi a cirkvou aj takí velikáni exaktnej vedy ako napríklad Albert Einstein pri výpočte svojej kozmologickej konštanty. Ak však vláda Viktora Orbána v Budapešti a samozrejme jej geograficky ani názorovo nie veľmi vzdialení hovorcovia v podobe lídrov maďarských etnických strán na Slovensku hovoria o tom, ako Slovensko zanedbáva maďarskú menšinu, potom ide naozaj o ten najprízemnejší cieľ. Prezentovať lož ako humánnu pravdu. Ak budeme pracovať chvíľu – na rozdiel od Orbánovej bulharskej konštanty – so známymi a s overenými číslami, dopracujeme sa k poburujúcemu, no skutočne výpovednému výsledku. Počet Slovákov trvalo žijúcich v Maďarsku odhadujú oni sami asi na sto tisíc. Z najrôznejších príčin sa však len osemnásť tisíc z nich aj v oficiálnych sčítaniach hlási k slovenskej národnosti. Pre objektivitu berme do úvahy oba údaje. Ak naozaj žije v Maďarsku stotisíc Slovákov a ak – ako sme zistili – Zväz Slovákov v Maďarsku s viac než 70 miestnymi organizáciami dostáva ročne od tamojšej vlády okolo 3 miliónov forintov, potom je to na jedného príslušníka slovenskej menšiny za rok 30 forintov. Ak by sme počítali iba s oficiálnymi 18 tisícmi Slovákov v Maďarsku, potom sa údaj zvýši na takmer 167 forintov. Pri súčasnom kurze čosi nad 293 forintov za jedno euro je to v prvom prípade 10 eurocentov na osobu a rok a v druhom už 57 eurocentov na osobu a rok!

POZNÁMKA

V týchto dňoch u nás rozvíril menšinové vody splnomocnenec vlády pre menšiny László Nagy návrhom rozpisu dotácií, s ktorými môžu na tento rok počítať. A ten je v prípade maďarskej menšiny na Slovensku naozaj štedrý: takmer 5,7 eura na jedného príslušníka tejto menšiny. Slovák v Maďarsku priamo cez svoj Zväz „dostáva“ teda 10 až 57 centov a Maďar na Slovensku takmer 6 eur. To je Orbánova bulharská konštanta v praxi. Pravda, treba povedať, že Budapešť zaratúva do celkového balíka podpory slovenskej menšiny aj dotácie školám, na ktorých sa slovenčina vyučuje štyri hodiny týždenne ako cudzí jazyk a inak všetko v maďarčine. A treba tiež dodať, že menšinové samosprávy dostávajú ročne v prepočte asi 1 300 až 2 600 eur. Kým u nás sa dá výška podpory konkrétnych menšín zo strany štátu vyčítať z jedného papiera veľkosti A4, Slováci v Maďarsku na otázku, koľko forintov ročne dostávajú od štátu, iba odpovedia, „fúha, to je veru ťažká otázka“, a začnú miešať nespojiteľné, tak ako ich to prinútili. Hrušky s jablkami.

AKO BOLO, ČO BOLO

Nielen za Jožkom Dóczym

Peter VALO

Okolo roku 2005 napísal režisér Karol Spišák hru Zlatí chlapci v penzii. V názve pripomína komédiu amerického autora Neila Simona Zlatí chlapci, v ktorej kedysi na Malej scéne SND zažiarili Martin Gregor a Ladislav Chudík. Spišák svoju hru písal pre kamarátov – vynikajúcich hercov Jožka Dócziho a Milana Kišša. V Divadle Andreja Bagara vytvorili neopakovateľnú dvojicu. Keď to na scéne „rozohrali“, hľadiskom aj javiskom sa valila jedna vlna smiechu za druhou. Mimo divadla však mali smolu. Aj keď v televízii kedysi nakrúcali jednu inscenáciu za druhou (a nespalo ani filmové štúdio na Kolibe), nitriansky Pat a Patašon dostávali spoločnú príležitosť len zriedka.

Karol Spišák napísal konverzačku, kde by sa mohli vyblázniť naplno. Jej príbeh pozostával z ich vlastných zážitkov. Ešte aj postavy boli autentické: Jožko bol Jožkom Dóczym, Milan Milanom Kiššom, režisér Karolom Spišákom, klavirista – ich priateľ klavirista Egon Gnoth, a Eva – herečka Eva Pavlíková. Priamo na scéne by vzniklo „Péádé“, čiže Penzistické avantgardné divadlo. Autor chcel cez reálne postavy ponúknuť divákovi úsmevnú paródiu na súčasnosť. Sám hovoril, že text nie je definitívny. Veril, že sa bude meniť z predstavenia na predstavenie, a Jožko s Milanom vždy pridajú nové komické bonbóniky. Divák uvidí na každom predstavení niečo iné a zažije kopec nespútanej zábavy.

Skvelý projekt však mal háčik. Karol riaditeľoval v bábkovom Starom divadle, kým Dóczy, Kišš a Pavlíková hrávali v novej budove Divadla A. Bargara. Pre zaneprázdnenosť premiéru stále odkladali. Pozabudli na ľudovú múdrosť: Čo môžeš urobiť dnes, neodkladaj na zajtra. Zajtrajšky bývajú kruté. Začiatkom roku 1987 zomrel po ťažkej chorobe Milan Kišš a o pár dní sa za ním pobral Karol Spišák. Skvelý projekt zhasol.

Po rozlúčke s obomi kamarátmi si povzdychla Eva Pavlíková, že si nevie predstaviť, ako by postavy Karola a Milana mohol zahrať niekto iný. Premeškané roky považovala za premrhanú šancu. Vrelo s ňou súhlasím. Život Karola s Milanom pretiekol divadelným aj filmovým realizátorom pomedzi prsty a diváci určite prišli o neopakovateľný zážitok. Svojho času sme s režisérom Cyrilom Králikom nakrútili v STV televízny medailón o Viliamovi Polónyim. Reprízovali ho pri každom hercovom jubileu. Chceli sme robiť niečo podobné aj o Dóczym. V tom čase veľmi ťažko niesol stratu dvoch priateľov, ale keď sa postavil na scénu, ožil v ňom opäť skvelý komediant. Jožko s projektom súhlasil. Keď sme zistili, že v Bratislave nepochodíme, obrátili sme sa na košické štúdio. Vtedajší riaditeľ Štefan Fejko ponuku prijal. Dokument o skvelom nitrianskom hercovi mali nakrútiť Košičania. Námet putoval z Košíc do bratislavského centra, kde ho za čias programového riaditeľa Romana Liptáka zmietli zo stola.

Koncom minulého roku zomrel Vilo Polónyi. Na Jožka doľahol smútok. Pred Vianocami ho pozvali do adventného televízneho programu, ktorý sa nahrával v nitrianskej synagóge. Opäť zaprel bolesti a trápenia a bravúrne zvládol svoju rolu. V nevykúrených priestoroch prechladol a pred pár týždňami zomrel. Ostalo po ňom množstvo televíznych postáv, ale, bohužiaľ, herecký medailón, ktorý by bol venovaný len jemu, bude chýbať. Herec, ktorý nastúpil do začínajúceho nitrianskeho divadla a prežil v ňom celý svoj život, nám už tento príbeh neporozpráva. Škoda. Rovnako mi je ľúto, že televízia podobne odignorovala viacero osobností, ktoré vytvárali zlatú éru slovenského divadla. Napokon aj medailón o Julovi Satinskom musela nakrútiť Česká televízia. Žeby sa v Bratislave, ktorá produkuje jednu reláciou o varení za druhou, spoliehali na tvorivé aktivity českých kolegov?

POZNÁMKA

S víťazstvom Miloša Zemana v prvých priamych prezidentských voľbách sa „avantgardná“ česká a slovenská verejnosť nevie zmieriť. Dokumentovala to aj jedna z relácií STV Pod lampou. Jej moderátor a účastníci boli viac ako tendenční. Na pomoc si vzali aj americké psychologické výskumy o správaní sa ľudí, podľa ktorých až sedemdesiat percent obyvateľstva sa v zlomových okamihoch nevie vzoprieť tlaku okolia a je ochotných odprisahať, že „čierne je biele“.

Zúfalí Havlovi nohsledi

Iba desať až tridsať percent si zachová svoju tvár. Ako príklady uvádzali aj momenty z fašistického Nemecka. Prvoradou však bola kritika tých 55 percent českých voličov, čo dali hlas Milošovi Zemanovi. Údajne ideálny kandidát Karel Schwarzenberg neuspel, pretože nebol „natoľko hlučný“ a neprezentoval sa v predvolebnom boji svojimi ľudomilnými skutkami. Uškodilo mu, že počas socializmu nežil v republike a že jeho manželka nevie po česky, čo sa Pod lampou bagatelizovalo. Naopak, účastníci diskusie konštatovali, že v reťazci prezidentov Havel – Klaus – Zeman si občania čím ďalej volia menej dôstojnú hlavu štátu, čo prisúdili „strate súdnosti“ voličov.

Prirodzene, uviedli, že to platí aj pre slovenský reťazec Kováč – Schuster – Gašparovič. Diskutujúci sa tak pasovali za osoby, čo sú „mierou všetkých vecí“, a k tomu, aby navrhli, že „vysokí“ politici by mali mať svojich psychiatrov, bol iba krôčik. Zjavne ich k tomu viedol aj výrok súčasného českého prezidenta Václava Klausa, ktorý Zemanovo víťazstvo komentoval Havlovým úslovím: „Pravda a láska zvíťazila na lžou a nenávisťou.“ Tieto slová Karel Schwarzenberg použil na Havlovom pohrebe. Václav Klaus si Pod lampou vyslúžil za tento bonmot prívlastok „človek bez srdca“. Pre Schwarzenberga to bolo naozaj kruté, ale poučné pre jeho prílišné predčasné sebavedomie, keď sa už po prvom kole volieb videl pánom pražského Hradu idúcim v Havlových šľapajach.

Diagnóza dnešného stavu podľa diskutujúcej zostavy Pod lampou tkvie v zľahostajnení občanov k verejnému životu a vo vyprchaní energie z nich. Do istej miery je to pravda, pretože za nezamestnanosť či rozbujnenú korupciu nikto na námestiach kľúčmi neštrngal. Ale predsa, na prvej priamej voľbe českého prezidenta sa zúčastnilo 60 percent voličov, čo nie je nijako malé číslo. Išlo o veľa: či prezidentom bude človek, ktorý bezvýhradne podporuje nepopulárnu Nečasovu vládu, ktorá oberá prostých občanov o istoty, alebo politik, čo chce byť prezidentom pre „dolných desať miliónov“ a bojovať proti korupcii. A tu sa Pod lampou ukázal prapodivný názor na demokraciu: Zemana vraj zvolili tí, u ktorých „zlyhal morálny inštinkt“ (teda aj Jiřiny Bohdalovej či Daniela Hůlku). Celá „Lampa“ sa chvela hrôzou s podtónom, kam smeruje demokracia. Odpoveď je jasná – k dolným desiatim miliónom. Na Slovensku ich je päť.

Peter JÁNOŠÍK

Šachová partia o ovládnutie Ústavu pamäti národa opozícii nevyšla

Radičovej zámer mal dokončiť Kalina

Eva ZELENAYOVÁ – Logo: archív SNN

Koncom januára sa na Slovensku stala nevšedná udalosť. Opoziční poslanci a ich mediálne krytie vyčítali vládnemu Smeru, že si nezvolil svojho kandidáta na predsedu Správnej rady Ústavu pamäti národa. Tak to tu ešte nebolo, aby opozícia trvala na voľbe vládneho kandidáta.

Založenie Ústavu pamäti národa inicioval Ján Langoš, ktorý sa stal aj jeho prvým predsedom. Po Langošovej tragickej autonehode parlament zvolil na jeho miesto nominanta Slovenskej národnej strany Ivana Petranského. Ako viackrát v rozhovoroch pre náš týždenník na sklonku svojho funkčného obdobia povedal, zvolil cestu nezaujatého, odborného výskumu všetkých aspektov obdobia neslobody. Niektorí pracovníci ústavu sa nestotožnili s novým vedením a s jeho predstavami o napĺňaní poslania ÚPN a ústav opustili. Bol medzi nimi tiež Juraj Kalina, ktorý sa zamestnal v Prahe, v ústave s rovnakým zameraním.

■ UNIVERZÁLNY MIKLOŠKO

Počas vlády Ivety Radičovej došlo k vážnemu ohrozeniu nezávislosti ústavu, proti čomu sa postavili niektoré osobnosti verejného života, medzi nimi Ján Čarnogurský. Vláda zmenou zákona o ústave (ako neraz) mienila zasiahnuť do personálneho obsadenia pracoviska, lebo nebola spokojná s I. Petranským, ktorého schválila bývalá vládna koalícia. Iba pád vlády zachránil ústav od politickej závislosti, ktorú návrh zákona umožňoval a vtedajšia koalícia pripravovala.

Ivana Petranského zvolili v NR SR 1. februára 2007, takže volebné obdobie sa mu skončilo 31. januára 2013. K prvej voľbe nového predsedu Správnej rady ÚPN došlo v novembri minulého roka. Na funkciu kandidoval František Mikloško, nominant opozičných strán okrem SaS. Liberáli kandidovali svojho adepta – Michala Dzurjanina, bývalého hovorcu ÚPN. No získal len jeden hlas! Mikloško 63. Vládna strana nenavrhla nikoho.

V januári tohto roku sa situácia zmenila na nepoznanie. Ešte sa nestalo, aby sa tak uznanlivo vyjadrovali niektoré médiá o vládnom Smere ako pri návrhu Juraja Kalinu do funkcie šéfa ÚPN. Opozícia sa zhodla na Františkovi Mikloškovi. A odrazu sa pre časť médií javil Kalina vhodnejší než Mikloško. Dokonca už avizovali personálne zmeny, ktoré Kalina po nástupe do ústavu vykoná. Smer napokon svojho kandidáta stiahol a Mikloško získal len 63 hlasov. Znova neprešiel.

■ NEČISTÉ RUKY

V Slovenskom rozhlase komentovali výsledky volieb v relácii Z prvej ruky Samuel Abrahám, rektor Bratislavskej medzinárodnej školy liberálnych štúdií, a Ján Baránek, majiteľ a konateľ agentúry Polis Slovakia. Vlastne ani nie výsledky volieb, skôr kritizovali stiahnutie kandidáta Smeru z volieb. Nasledovalo tvrdé obviňovanie Smeru za tento krok a obaja tendenční respondenti sa zhodli, že to bola „smerácka komunistická perepúť skokanov cez vatry, ktorá v sebe objavila nacionalistickú žilu a teraz chce vyrábať neexistujúce, insitné dejiny“. Ako zvyčajne, v tejto relácii chýbala oponentúra.

Rovnako poslanec NR SR Radoslav Procházka (KDH) sa v Slovenskej televízii zaujímal iba o Kalinu, kandidáta Smeru, hoci opozičným kandidátom bol Mikloško. Kalina sa pred voľbami vyjadril, že chce výrazne obmedziť vydávanie kníh, aj keď táto činnosť vyplýva ústavu zo zákona. Ján Čarnogurský na tlačovej besede ÚPN, venovanej návrhu zákona o činnosti ÚPN z dielne bývalej vlády, uviedol, že za niekoľko málo rokov sa Ústavu pamäti národa podarilo vypracovať sa na druhé centrum výskumu moderných dejín, hneď po Historickom ústave SAV. Tiež sa zmienil o tom, že navrhovaný zákon likviduje nezávislosť ÚPN, čím veľmi skoro bude likvidovať ÚPN ako nezávislé centrum výskumu a interpretácie moderných slovenských dejín. Čo nestihla pravicová vláda urobiť prostredníctvom zmeny zákona, zrejme mal vykonať nový predseda Správnej rady ÚPN Juraj Kalina. Jasne to formuloval vo svojej vízii výrazne obmedziť vydávanie kníh. Smer prekazil tieto plány a opozícia reagovala hystericky. Kalina bol pre pravicu nádejou, že bude poslušne plniť politickú objednávku. Dokonca pomocou Smeru. Hra nevyšla.

V Ústave pamäti národa nemá miesto cenzúra a ideologické zasahovanie

Prvoradý je slobodný výskum dejín

Zhováral sa Maroš SMOLEC – Foto: Ladislav LESAY

Problematika, ktorou sa v minulom období zaoberal Ústav pamäti národa, a výsledky jeho dokumentačnej a výskumnej činnosti vysunuli túto inštitúciu do zorného poľa odbornej komunity a sústredili na ňu pozornosť aj širokej verejnosti. V súvislosti s odchodom Ivana PETRANSKÉHO (na obr.) z čela ústavu po uplynutí jeho šesťročného mandátu a nejednoznačnou voľbou nového predsedu SR ÚPN je táto inštitúcia opäť v centre protichodných záujmov, politických stretov a medializácie.

● Ako uzatvárate svoje pôsobenie v ÚPN a čo považujete za najväčší prínos pre ústav z pozície funkcie predsedu správnej rady počas vášho funkčného obdobia?

V prvom rade som sa usiloval nadviazať na všetko dobré, čo sa za obdobie pred mojím poverením viesť ústav vykonalo, osvojiť si kľúčové projekty a ďalej ich rozvíjať, najmä zhromaždiť a poskytnúť odbornej komunite aj verejnosti maximálne množstvo informácií o činnosti bezpečnostných zložiek komunistického štátu. To si zároveň vyžadovalo zabezpečiť profesionálne zaobchádzanie s archívnymi materiálmi. Pokračovali sme v rozbehnutých aktivitách v oblasti dokumentácie, tvorby evidencií, sprístupňovania dokumentov žiadateľom. Ústav sa vo väčšej miere sústredil na dovtedy zanedbávané činnosti, okrem iného na odhaľovanie mien osôb zodpovedných za činnosť represívnych zložiek štátu, ako aj na prípravu podnetov vo veci trestných činov spojených s pôsobením komunistického režimu. Popritom som začal klásť dôraz na dovtedy nedostatočne reflektované úlohy ÚPN. Za môj najväčší prínos považujem založenie Sekcie vedeckého výskumu ÚPN a začiatok systematického historického vedeckého výskumu. Viedlo ma úsilie zabezpečiť pluralitu názorov, ktorá, žiaľ, nie je v historickej vede vždy taká samozrejmá. Pôvodných odborných pracovníkov doplnili novoprijatí, zväčša mladí zamestnanci zaoberajúci sa vedou a výskumom.

Už bývalý predseda ÚPN Ivan Petranský.

Stali sme sa inštitúciou, na ktorej pôde nemá žiadne miesto cenzúra či ideologické zasahovanie. Mojím cieľom bolo dať pracovníkom slobodu pri ich výskume a interpretácii slovenských dejín. Zásadne sa posilnila edičná činnosť ústavu a tvorba audiovizuálnych diel. Medzi priority sa dostalo aj organizovanie konferencií a diskusných podujatí. Z funkcie odchádzam s čistým svedomím a s presvedčením, že som vykonal všetko pre to, aby som ju zastával čo najlepšie, a že po šiestich rokoch tvrdej práce tu zostalo dielo, ktoré má trvalú hodnotu.

ROZHOVOR

● Aj v súvislosti s momentálnym dianím podlieha ústav politickým tlakom, alebo si zachováva potrebnú nezávislosť?

Napriek politickým turbulenciám, výmenám vlád a politických garnitúr, ktoré sa počas uplynulých šiestich rokov diali, som sa vždy riadil základným imperatívom – vytvoriť z ÚPN nezávislú inštitúciu odolávajúcu akýmkoľvek politickým či ideologickým tlakom, ktorej poslaním bude nezaujatý odborný výskum všetkých aspektov obdobia neslobody. Nebola to ľahká cesta. Mojím predsavzatím vo funkcii predsedu Správnej rady ÚPN bolo zabezpečiť najvyšší možný stupeň slobody informácií a prístup k nim. Snažil som sa potláčať úsilia, ktoré by smerovali k okliešťovaniu tejto slobody. To však nemalo vždy len priaznivú odozvu, najmä keď sa zverejňovanie citlivých informácií dotýkalo konkrétnych osôb. Logicky prišlo aj k politickým snahám o zrušenie ÚPN, respektíve o jeho ovládnutie formou predčasnej výmeny vedenia.

Je azda prirodzenou snahou každej aktuálnej politickej moci mať pamäť národa „pod kontrolou“, vykladať dejiny podľa svojich predstáv. Obzvlášť sa to týka najnovších dejín, ktoré dodnes ovplyvňujú život slovenskej spoločnosti. Niekedy sa toto úsilie prejavovalo výraznejšie, inokedy menej výrazne. Určitý stupeň politizácie ústavu vychádza už zo samotného spôsobu kreovania jeho najvyšších orgánov. Predsedal som správnej rade skladajúcej sa z deviatich rôznorodých členov. Odlišné, mnohokrát protichodné ideové a politické zameranie správnej rady, navyše nie vždy personálne kompletnej, spôsobovalo nezriedka zložitú situáciu. Neustále zápasy zapríčinili aj to, že sa mi množstvo ďalších ideí, projektov, nápadov na skvalitnenie vnútornej štruktúry ústavu nepodarilo presadiť či uskutočniť. Myslím si však, že sa mi podarilo vybudovať z ÚPN apolitickú a pluralitnú inštitúciu, ktorá kladie na prvé miesta odbornosť a nezávislosť.

● Voľba druhého ani tretieho predsedu ÚPN nebola a nie je jednoduchá. V čom vidíte problém?

Nie je ľahké vybrať osobnosť, ktorá by spĺňala odborné a morálne kritériá a zároveň by vyhovovala 76 poslancom. Parlament tvoria rozličné politické strany, ale aj rôznorodé politické a ideové prúdy, ktoré len ťažko hľadajú konsenzus, a to dokonca neraz aj v rámci jednej strany. Mnohé osobné a ideologické tlaky prichádzajú aj z prostredia mimo politiky a veľký vplyv majú i médiá. V našich dejinách je stále množstvo neuralgických bodov, ktoré sa povrchne a neraz demagogicky riešia na stránkach politickej tlače a robí sa z nich aktuálna politická agenda. Lepším riešením by pritom bolo ponechať ich na nezaujatý historický výskum, do ktorého práve mladá, minulosťou nezaťažená generácia prináša nový vietor. Verím, že pre nich naďalej ostane otvorený priestor v Ústave pamäti národa.

Existuje stále menej dôvodov dôverovať politickým a ekonomickým elitám

Topia sa v aférach, nerozhodujú morálne

Oto BALOGH – Foto: internet

Na tohoročnom stretnutí Svetového ekonomického fóra (SEF) v Davose koncom januára 2013 špičky svetovej politiky a ekonomiky okrem iného diskutovali o problémoch eurozóny či rozpočtových problémoch USA. Vyše 1 500 zástupcov svetového biznisu a 50 hláv štátov, vrátane generálneho tajomníka OSN, ochraňovaných päťtisícovou armádou vojakov, sa stretlo v období, keď dôvera verejnosti v politické a ekonomické elity neustále klesá.

Po nekonečnom seriáli škandálov ľudia veria vládam, politikom či finančníkom, biznismenom a bankárom stále menej. Potvrdzuje to aktuálny prieskum dôvery, ktorý uskutočnila spoločnosť Edelman Trust (sama je členom SEF). Z výsledkov vyplýva, že pravdivosti finančného sektora a firiem verí len 18, v ich morálne rozhodovanie 19, v pravdivosť vlád len 13, v ich morálne rozhodovanie len 14 percent respondentov.

■ ROKY KLAMSTIEV

Prieskum na vzorke z vyše 26 štátov sveta potvrdil klesajúcu dôveru v elity. Ľudia sú však politikmi a finančníkmi klamaní už oveľa dlhšie. Medzi verejnosťou nie je veľmi známa informácia, podľa ktorej sa v roku 2003 v Berlíne na tajnej krízovej porade stretli vtedajšie politické a bankové špičky, aby diskutovali o záchrannom pláne pre veľké nemecké banky. Tie ťahali ku dnu nedostatočne kryté úvery za stovky miliárd eur. Banky ale naďalej, a nielen v Nemecku, s tichým súhlasom politikov ponúkali úvery na kúpu nehnuteľností a „oživovali" trhy. V roku 2007 praskla realitná bublina v USA, Španielsku, Anglicku, Grécku a Írsku a vlády sa cez miliardové záchranné balíčky pustili do zachraňovania bánk. Po cielenom krachu americkej banky Lehman Brothers v roku 2008, s ktorou jej majitelia, vlastniaci aj iné banky, pochovali toxické úvery a s nimi všetky svoje straty, oznámila vtedajšia (i terajšia) spolková kancelárka A. Merkelová spolu s vtedajším nemeckým ministrom financií, že pre nemecké banky pripravili záchranný balíček v objeme 500 miliárd eur. Po ňom prišli ďalšie záchranné balíčky pre banky v Grécku, Španielsku, na Cypre, vznikol euroval, do ktorého nútene vstúpilo aj Slovensko, atď., atď. Politici sa tvária, že sú zaskočení dianím, a vlády sa zadlžujú stále viac a viac, aby bolo z čoho zachraňovať bankové domy...

■ JUH JE V TROSKÁCH

Bankový sektor v v južných štátoch EÚ je v troskách a v eurozóne pribúda bankových a politických škandálov. Najnovší je z Talianska. Najstaršia banka sveta a tretia najsilnejšia talianska banka Monte Dei Paschi (MDP) priznala tajné rizikové obchody s cennými papiermi, na ktorých prerobila asi 720 miliónov eur. Požiadala taliansku centrálnu banku o pomoc a štát jej ju odklepol za takmer 4 miliardy eur. Pri pokračujúcom vyšetrovaní vyplávali na povrch zaujímavé fakty. Banku vyšetrujú už aj za inú akvizíciu – kúpu konkurenčnej banky Antonveneta, ktorú v roku 2007 MDP kúpila od španielskej banky Santander (tiež je po uši v problémoch, pozn. red.), pričom na obchode prerobila 6 mld. eur. Väčšinovým vlastníkom MDP je nadácia MDP Siena, ktorú úradujúci premiér a minister financií Mario Monti oslobodil od platenia daní, lebo sa venuje charite... Šéfom centrálnej banky Talianska v časoch, keď MDP robila rizikové obchody, bol Mario Draghi, dnešný šéf Európskej centrálnej banky, ktorá má od apríla budúceho roka v rámci bankovej únie dohliadať na zhruba 200 najväčších bánk eurozóny. Ten istý Draghi, ktorý neustriehol MDP...

■ A ĎALŠÍ ŠKANDÁL

Bankou MDP sa však škandál talianskych finančných domov nekončí. V sieti podozrení z machinácií uviazli ďalšie štyri banky: Credem, BNL, UniCredit a Intesa Sanpaolo. UniCredit má na Slovensku dcérsku banku a Intesa Sanpaolo je materskou bankou našej VÚB... Prvé reakcie bankových analytikov sa usilujú problém zľahčovať, ale uistení o tom, že všetko je pod kontrolou, sme si od vypuknutia krízy užili viac než dosť. Dlhová kríza, ktorá je najmä krízou morálky, sa nekončí, ale už má svojich porazených, víťazov a posluhovačov. Tými prvými sú ľudia, ktorí prišli o svoje úspory, nehnuteľnosti, prácu, víťazmi sú banky a ich vlastníci a posluhovačmi politici, ktorí v záujme udržania priazne mocných zapredali svoje národy. Mnohí z nich, zastávajúci najvyššie posty v rámci EÚ, majú špinavé ruky z čias svojho pôsobenia v národných vládach či v bankovom sektore.

REFLEXIA

V Grécku to vrie. Tamojšia vláda čelí masovým protestom obyvateľov proti jej úsporným opatreniam. Štrajk námorníkov a zamestnancov gréckych prístavov sa usiluje potlačiť vyhlásením občianskej mobilizácie, podobne ako to urobila v prípade štrajku zamestnancov aténskeho metra. Oprávňuje ju na to zákon z roku 2007, vzťahujúci sa na mimoriadne situácie v mierových časoch.

Arogancia moci

A tých je v Grécku s krachujúcou ekonomikou stále viac. Gréci, zvyknutí na istý životný štandard spred obdobia hospodárskej krízy, sa vyhrážajú neplatením daní, čím chcú prejaviť svoju nespokojnosť s opatreniami úradujúcej vlády. Tento druh občianskej neposlušnosti je síce trochu zvláštny, ale minimálne rovnaký prívlastok náleží reakcii Christine Lagardeovej, úradujúcej generálnej riaditeľke Medzinárodného menového fondu (MMF). Tá prostredníctvom britského denníka The Guardian nespokojným Grékom odkázala, že by mali prestať fňukať a radšej by mali platiť dane. Lagardeová, ktorej ročný príjem na poste šéfky MMF je skoro 468 tisíc USD, totiž zo svojich príjmov žiadne dane neplatí. V zmysle Viedenského dohovoru o diplomatických stykoch z roku 1961 je na svojom poste považovaná za diplomatického zástupcu, ktorý podobne ako zamestnanci OSN je oslobodený od platenia daní z príjmov na miestnej, národnej, regionálnej či globálnej úrovni. Lagardeová, členka francúzskej pravicovej strany UMP (Únia za ľudové hnutie), je vo funkcii šéfky MMF od júla 2011. Úrad prevzala po D. Strauss-Kahnovi, ktorý musel nútene odstúpiť pre sexuálnu aféru. Od jeho nástupkyne sa očakávalo, že dá zabudnúť na hriechy svojho predchodcu, ale tento zámer nie celkom vyšiel. Tesne po jej nástupe do funkcie sa začalo proti Lagardeovej vyšetrovanie francúzskej prokuratúry. Šéfka MMF je podozrivá zo zneužitia právomoci verejného činiteľa, lebo ešte v roku 2008 vo funkcii ministerky pre ekonomické záležitosti, financie a priemysel odsúhlasila vyplatenie mimosúdneho vyrovnania v objeme 285 miliónov eur pre podnikateľa B. Tapieho, ktorý bol osobným priateľom a obchodným partnerom vtedajšieho francúzskeho prezidenta N. Sarkozyho. Lagardeová, povolaním právnička, bola po ukončení štúdia asistentkou amerického senátora W. Cohena a dlhé roky šéfovala právnickej firme Baker and McKenzie. V rokoch 2007 – 2011 bola ministerkou vo vláde F. Fillona a od roku 2011 patrí ako úradujúca generálna riaditeľka MMF medzi najmocnejších predstaviteľov finančnej elity. Už len z tohto hľadiska je veľmi nepravdepodobné, že z obvinení, ktoré boli proti nej vznesené, zaprší.

(abo)

Na Slovensku je málo takých, čo by zastávali záujmy pôdohospodárov

Agrárna politika nie je chytráctvo

Pavel DELINGA – Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Som jeden z aktívnych účastníkov polstoročného vývoja a pôsobenia v agrárnom sektore na Slovensku, a to na rôznych postoch. Nejde mi teraz o moju prežitú existenciu či históriu, ale o pohľad na súčasnosť v tomto sektore alebo priestore, ako to nazývajú svetoobčania.

Vo vývoji slovenského pôdohospodárstva od roku 1990 vidno zreteľne dve etapy. Prvú tvoria roky 1990 – 2004, keď sme si sami doma riadili celý sektor, a tú druhú roky 2004 až po dnešok, keď sme sa v agrárnom sektore podriadili bruselským metódam aj peniazom, teda i silnejším hráčom v celej EÚ.

■ SLABÝ HLAS

Nepolitik by povedal: čo chcete? Zrušili ste si stranu, ktorou ste do roku 1998 ako-tak pôsobili na politické protiagrárne nálady, a teraz len sem-tam (aj to slabo) počuť, že v Slovenskej republike existujú aj poľnohospodári. Táto politická reminiscencia je veru pravdivá. Kto bol v tých časoch účastníkom tohto diania, určite vie, ako sa poľnohospodári medzi sebou dohadovali, v ktorej politickej strane ich je viacej a v ktorej je väčšia sila a zázemie. Výsledok? Máme málo rozhodných a vplyvných politikov a odborníkov, čo by v tejto etape presadzovali, tvrdo v Bruseli obhajovali, že aj na Slovensku máme svoju zem, polia, maštale, svojich farmárov alebo agropodnikateľov. Uvoľnili sme priestor cudzím producentom, obchodným reťazcom a máme problém sami vyrábať a umiestniť na trhu naše výrobky. Stratili sme takmer všetko a teraz chceme znovu, aby sme mali naše slovenské hodnoty, naše kvalitné výrobky. Zabudli sme, že vyrábať a predávať slovenské výrobky znamená aj zamestnávať našich občanov a mať ekonomickú silu a rešpekt, ktorý sa stratil. Kam sa vlastne stratil?

■ ZNEVÁŽENÁ GARANCIA

Podľa mňa tá ekonomická sila zostala tu doma na Slovensku, len už nie je k dispozícii alebo nie je tam, kde má byť! Naše zeme a polia sa nedočkali toho, aby boli ekonomickou silou a garanciou pre potrebné úvery pre prvovýrobcov od bánk. Nie sú zárukou ani pre našu, ani pre bruselskú vládu. Sú zárukou len pre tých, čo na to majú a chcú ich spoza hraníc kúpiť či už na agropodnikanie, pre záujmy novej výstavby alebo na rozvoj infraštruktúry. Naše lesy sú tiež zárukou len pre tých, čo ešte chcú z nich čosi vyťažiť. Lebo desaťročia ich zveľaďovali iní v inom systéme a noví páni teraz potrebujú zbohatnúť. Je jedno či súkromne alebo štátne.

Pamätám sa, ako nám poslancom NR SR v nemeckom Bundestagu v roku 1998 vyčítali, že nechceme dovoliť predávať pôdu a naše potravinárske fabriky zahraničným záujemcom. V každom politickom systéme je jasné, že nestačí len vyrábať, ale veľmi dôležité je výrobok predať, a to minimálne za cenu vynaložených nákladov. Predať však tiež treba niekomu. U nás sa privátne zmenil ten, čo mal tovar kupovať, ďalej ho prerábať a dodávať na trh. Poľnohospodári stratili svoje zmluvné trate. Štát poľnohospodárov nechal svojmu osudu, upravil aj dotačnú politiku (veď konkurencia to vraj vyrieši), lebo potreboval predať potravinárske fabriky tomu, kto dal peniaze FNM. Nebol záujem postarať sa o to, aby peniaze za nákup nehnuteľností dostali poľnohospodári a odberateľské fabriky si tak kúpili majitelia spoza hraníc. Tak sa začalo v agrárnom sektore prežívanie.

■ ŽMÝKANIE FARMÁROV

Politické boje a ekonomické nástroje ovplyvňovali tí, čo peniaze mali, ale aj tí, čo kupovali lacný dotovaný tovar v cudzine. Obchodníci (ich šéfov počúvame z médií) hľadali cestu, ako od ubiedeného farmára dostať tovar za „babku", aby ho s vysokou maržou predali spotrebiteľovi. Vraj len na výrobcovi a potravinárovi záleží, ako obstojí v konkurencii. Nehovoriac už o kvalite tovaru, ktorý začali do obchodných regálov dovážať. Chcel by som počuť, ako by páni z Obchodného združenia (Konštiak a spol.) komentovali problém, keď by im predajcovia v SRN, Poľsku, Rakúsku, Maďarsku a inde tovar za také lacné a u nich doma dotované ceny nedali. Ako by na predaji dosahovali viac ako slušný zisk?

Dramatický pokles stavov ošípaných viedol k tomu, že ťa vyhlásili za chránený ohrozený druh.

■ ZABUDLI NA SOLIDARITU

Poľnohospodári sa počas tohto času vedome zabudli zjednocovať. Nevytvárali vlastné odpredajové družstvá, kombináty či rôzne nákupné a predajné združenia, cez ktoré by mohli svoje výrobky na trhu umiestňovať. Ich status a obhajoba v zákonodarnom orgáne SR stratili potrebnú politickú silu. Veď ako sa teraz nakladá so správami o stave nášho poľnohospodárstva v NR SR, ktoré do roku 2004 boli významným nástrojom presadzovania agrárnej politiky v štáte? Už sa o nich ani nerokuje!

Čo sa stalo s naším poľnohospodárstvom, že nevie vyrobiť toľko, aby nasýtilo taký malý národ? Nič iné, len to, čo silné agrárne loby v silných tzv. bruselských kanceláriách navrhovali a potrebovali. Naši politickí zástancovia už v roku 2004 vedeli zdôvodniť, prečo treba našich agrárnikov „potopiť", veď vraj nie sú rentabilní. V štátnom rozpočte potrebné dotačné financie neboli a v Bruseli ich hľadali zbytočne. Škoda len, že sa nevyhodnocovala rentabilnosť vysokých platov takýchto politikov, úradníkov, finančníkov a všetkých, čo poľnohospodárov nechcú.

■ VYČKÁVANIE NEPOMÔŽE

Samozrejme, vždy sa nájdu takí, ktorí vedia aj z biedy chytrácky vyťažiť. A teraz už o nich vieme! Našim poliam, lesom, agropodnikateľom chýba potrebný ekonomický kapitál. Keď ten nadobudnú (musí byť však prístupný), bude v regiónoch zamestnanosť a bude aj v obchodoch dostatok kvalitného slovenského potravinárskeho tovaru. Každý, kto tomu rozumie, určite to chápe a vie, že vyčkávanie nepomôže. Tento obrat však musia zabezpečiť tí, čo vládnu a sú za zmenu zodpovední. My ostatní im môžeme pomôcť, ak o to budú mať záujem. O tom však presvedčený nie som.

Autor je agrárny odborník a politik.

Hovoríme s profesorom J. Beckerom z Viedenskej univerzity, autorom knihy Život na úver

Demontáž sociálneho štátu je proti záujmom ľudí

Chcete vedieť naozaj „všetko, čo ste chceli vedieť o kríze“ – odpoveď sľubuje po slovensky vydaná kniha rakúskeho profesora viedenskej univerzity Joachima BECKERA a Ivana Lesaya, vedeckého pracovníka Ekonomického ústavu Slovenskej akadémie vied. Je to prvá podobná práca tohto druhu – dielo autora zo „starého“ a autora z „nového“ členského štátu Európskej únie. Ako dospeli rozdielni vedci s rozdielnou skúsenosťou k tvorbe spoločnej štúdie? Začiatkom tohto roka sme preto požiadali o odpoveď rakúskeho spoluautora publikácie.

Zhováral sa Dušan D. KERNÝ – Foto: archív autora

● Aj vaša publikácia jasne na prahu roka 2013 ukazuje, že kríza nepominula, a jej epicentrum sa presunulo do eurozóny – mediálne sa však venuje hlavná pozornosť vývoju v USA, politicky ochromenej veľmoci, ako ukázal zápas v Kongrese USA o vyhnutie sa finančnej priepasti. Na čo sa však treba sústrediť v Európe a na čo osobitne v eurozóne?

Kríza naozaj nepominula – a to ani v USA a ani v EÚ. V USA sa opäť vyostruje konflikt okolo toho, akú antikrízovú politiku uplatňovať. Dôvodom je skutočnosť, že sa dosiahla zákonom určená horná hranica výšky štátneho zadlženia. Schopnosť ekonomicko-politického rozhodnutia v USA politikou blokády pravice trpí a pravdepodobnosť dodatočných brzdiacich účinkov na aj tak slabú svetovú konjunktúru v dôsledku politiky USA rastie. V Európskej únii sa môžu „vytešovať“ tým, že pozornosť sa sústreďuje na vývoj, udalosti na druhej strane Atlantiku. Pre šíriacu sa politiku úspor je však hospodárstvo štátov Európskej únie v trvalom poklese. Viaceré štáty južnej a východnej Európy sú v recesii, v útlme. V južnej Európe je to dôsledok politiky nariadenej Európskou komisiou a Medzinárodným menovým fondom (MMF).

● Vyvoláva tlak reality takpovediac realistickejšie názory?

Už aj MMF medzitým pripúšťa, že politika (nariadených) úspor znížila grécky hrubý národný produkt (HDP) oveľa viac, ako sa predpokladalo. Medzi rokmi 2009 – 2012 neklesol grécky HDP o 8,6 percenta, ako to predpokladalo prvé memorandum medzi Gréckom a EÚ/MMF, ale poklesol o 23 percent. Lenže zásadné ponaučenia z tohto omylu sa nevyvodili. Hospodársky rast v Nemecku tiež slabne, keďže veľa nemeckého exportu smeruje do štátov Európskej únie. V recesii, v útlme sa nepriaznivo prehlbuje vzájomný pomer súkromného a verejného zadlženia k celkovému hrubému národnému produktu (HDP). Nielen v Španielsku, ale aj vo viacerých východoeurópskych štátoch narastá podiel zlých úverov. Teda politika úspor nerieši krízu úverov, krízu zadlženia, ale naopak – túto krízu zostruje. V juho- a východoeurópskych štátoch spôsobila politika úspor pokles domáceho dopytu, pokles dovozu, a tým prispela aj k vytváraniu deficitu obchodnej bilancie. Tým klesá aj nevyhnutnosť, potreba vznikajúci deficit financovať zahraničným zadlžením.

● Poskytuje prístup Európskej komisie optimistickejší pohľad?

Politika Európskej únie neurobila nič pre to, aby podporila priemysel a vôbec produktívne sektory ekonomiky v juho- a vo východoeurópskych členských štátoch. Práve naopak – plány rozpočtu Únie na nasledujúce roky vôbec nekladú dôraz na regionálnu politiku a vonkoncom sa neuberajú smerom k priemyselnému rozvoju. To znamená, že štrukturálne rozdiely medzi niekoľkými štátmi, málopočetnou skupinou štátov s vysokými prebytkami obchodnej bilancie (Nemecko, Holandsko, škandinávske štáty) na jednej strane a štátmi zväčša na juhu a východe EÚ, ktoré majú deficity obchodnej bilancie, sa skutočne neodstránia, nezmenšia, nožnice sa nebudú zatvárať, ale roztvárať. Ku skutočne závažným zmenám regulácie finančného sektoru v rámci Európskej únie nedošlo. Bola by potrebná politika prevencie, predchádzania. To znamená zakázať podnikanie s vysokým rizikovými produktmi, najmä s derivátmi. Proti tomu sa finančný sektor zúrivo bráni. Tlak na zásadnú, fundamentálnu politickú zmenu nie je dostatočne silný.

● Došlo k podstatným zmenám odvtedy, čo ste formulovali hlavné tézy štúdie Život na úver – všetko, čo ste chceli vedieť o kríze?

Základné tézy štúdie neboli podľa môjho názoru prekonané, skôr naopak, najnovší vývoj ich potvrdzuje. Politické deliace čiary, politické hranice štiepenia medzi štátmi Európskej únie sa prehĺbili, zväčšili.

● Spotrebiteľská verejnosť je až po uši v dlhoch a stimulovať spotrebu nie je žiaduce – je možné ovplyvniť takúto situáciu?

Platí princíp či zásada, že výdavky na spotrebu sa musia financovať z bežných príjmov. V mnohých štátoch sú skutočné príjmy spotrebiteľov nižšie, aké sú potrebné na krytie spotreby, a do istej miery sa to týka aj stredných príjmov. Tento rozdiel sa kompenzuje prostredníctvom úverov, pôžičiek, kreditov. A to je práve tá slepá ulička. Vnútorná spotreba môže seriózne rásť len tak, že sa ustáli, stabilizuje rozdelenie príjmov. Podiel miezd – teda pomer medzi mzdami a HDP – musí po rokoch silného poklesu začať opäť rásť. Osobitne vo východoeurópskych štátoch, medzi nimi práve na Slovensku, je tento pomer podiel miezd na HDP veľmi nízky. Teda inými slovami – jestvuje priestor na prerozdelenie príjmov.

● Kľúčovým problémom je demokratická kontrola – je Slovensko v inej Európskej únii, než do akej vstupovalo?

Áno. Zákonodarstvom Európskej únie, napríklad sprísnením Paktu stability a rastu, sa naďalej obmedzil demokratický priestor pre rozhodovanie samotných členských štátov.

● Aký je hlavný problém štátov, ktoré majú spoločnú menu, ale nemajú spoločné finančné inštitúcie?

Hlavným problémom štátov eurozóny sú veľké odlišnosti v priemyselnom vývoji. V južnej Európe viedla menová únia, teda prijatie eura, k deindustrializácii. Zmenšovanie priemyslu zasa vyvolalo vysoký nárast dovozu, ten sa zasa financoval zahraničnými úvermi, najmä peniazmi nemeckých a francúzskych bánk. Nemecko pritom už v rokoch predchádzajúcej červeno-zelenej vládnej koalície začalo uplatňovať mimoriadne reštriktívnu, rast miezd obmedzujúcu politiku, a tak vznikol jeden veľký sektor s nízkymi mzdami. Zároveň pritom po mnoho rokov rástli v Nemecku ceny oveľa menej ako v iných štátoch Únie. To spôsobilo, že inflácia v Nemecku bola takto nižšia, ako by v rámci pravidiel eurozóny mohla byť, teda ľudovo alebo zjednodušujúco povedané – z pohľadu spotrebiteľa nemecké euro malo vyššiu hodnotu povedzme ako portugalské euro. Podstatné však je, že tento vývoj dal nemeckému vývozu priam krídla, v obchodnej bilancii vývoz prekračoval dovoz, a to spôsobilo zasa problémy všetkým ostatným štátom eurozóny.

● A zmenšia sa problémy eurozóny?

Politika uplatňovaná v eurozóne nijako nesmeruje k riešeniu problémov veľkých a stále narastajúcich problémov v rozdielnosti vývoja – a práve v tom spočíva celkom zreteľne a jasne pre Európsku úniu zásadný deliaci problém, v tom spočíva takrečeno výbušnosť situácie v Únii. Ani zostrenie, sprísnenie rozpočtových pravidiel v eurozóne nie je nijakým riešením problému. Práve naopak – zostruje už doteraz jestvujúce problémy. Ekonomická situácia a stupeň rozvoja v eurozóne je rozdielny. Preto by sa mali odlišovať aj rozpočtové politiky. Výrazne expanzívna fiškálna a rozpočtová politika v štátoch ako Nemecko by potom stimulovala rast a zmiernila by tlak na juhoeurópske štáty. Ale rozpočtové zásady Európskej únie sú v protirečení s takýmto postupom, s takouto politikou. A ani nemecká spolková vláda nie je naklonená na takúto zmenu politiky.

● Bývalý nemecký kancelár H. Schmidt volá dokonca po „demokratickom puči“ – po tom, aby sa pri schvaľovaní rozpočtu Únie presadil vo zvýšenej miere europarlament proti Európskej komisii – je to reálne?

Posilnenie postavenia europarlamentu na úroveň parlamentu s normálnymi parlamentnými právami je určite zmysluplné. Napríklad potom by zákonodarná iniciatíva európskych zákonov nebola – ako doteraz – v rukách Európskej komisie, ale prináležala by Európskemu parlamentu. No ide o oveľa viac než len o práva europarlamentu. V čase krízy má Európska komisia, ako aj národné vlády sklon posilňovať, sprísňovať záväznosť foriem napríklad pokiaľ ide o rozpočet – a tým dochádza k systematickému obmedzovaniu právomocí národných parlamentov. Demokratickým výdobytkom 19. storočia bolo právo parlamentu rozhodovať o rozpočte. Toto právo sa v posledných rokoch stále väčšmi obmedzuje. Rozpočtové pravidlá, prijímané na úrovni Únie, sú aj ekonomicky kontraproduktívne, pretože nedostatočne zohľadňujú rozdielne ekonomické situácie. Majú reštriktívny, obmedzujúci charakter, vedú k stagnácii, k zastaveniu rastu, teda k nulovému rastu. Okrem toho sú nasmerované na presadenie radikálnej neoliberálnej ekonomickej politiky a na demontáž sociálneho štátu – a tým proti záujmom väčšiny obyvateľstva.

● Stojíme na rozmedzí dvojrýchlostnej Európskej únie. Aké sú v nej možnosti malých štátov a od exportu závislých ekonomík, konkrétne Slovenska?

V skutočnosti jestvuje v Európskej únii dvojnásobné delenie – na jednej strane sa zostruje inštitucionálne rozdvojenie, rozčlenenie medzi štátmi eurozóny a štátmi mimo zóny eura. Štáty mimo zóny eura sú politicky stále väčšmi vytláčané na okraj. To je aj podstata stále silnejšej diskusie vo Veľkej Británii o tom, či netreba eventuálne Európsku úniu opustiť. Na druhej strane sa zosilňuje rozčlenenie, rozdvojenie v rámci eurozóny na jadro exportne orientovaných štátov okolo Nemecka a na juhoeurópske štáty. Eurozóna funguje vlastne takrečeno takmer tak ako rozšírená zóna nemeckej marky. Určovanie pravidiel nadproporčne zodpovedá nemeckým potrebám. Juhoeurópske štáty už sotva majú väčší ekonomický manévrovací priestor. Zároveň sa prehlbuje priepasť, rozdiely medzi úrovňou priemyselného rozvoja. Tu spočíva nesmierna výbušnosť pre eurozónu. Pre juhoeurópske štáty je otázka, či by pre ne nebolo z dlhodobého hľadiska a pre rozvoj priemyslu, výroby nasmerovanej na domáci trh lepšie vystúpiť z eurozóny, vrátane znehodnotenia meny, defoltu. Znehodnotená mena by potom poskytovala domácej výrobe, domácej produkcii do istej miery ochranu. Pokiaľ ide o Poľsko a Českú republiku, z ekonomického hľadiska sa v kríze ukázala neúčasť v eurozóne ako prednosť.

Slovenská ekonomika je veľmi úzko naviazaná na kľúčové Nemecko, na štát jadra eurozóny. Útlm, recesia v štátoch južnej Európy, ktoré sú bezprostredným dôsledkom politiky úspor, zníženia výdavkov a znižovania zadlženosti, zanechali stopy na nemeckom exporte. Doteraz sa nemeckým vývozcom darí pokles exportu nahradzovať, kompenzovať vývozom do mimoeurópskych štátov, ako je Čínska ľudová republika alebo Brazília. Ale aj tam ekonomická dynamika klesá. Rast spočívajúci v orientácii na vývoz, rast založený na exporte dosiahol svoje hranice. To stavia aj Slovensko pred otázku diverzifikácie hospodárskej štruktúry a postupné obmedzovanie závislosti od exportu.

● Vidíte reálne možnosti pre decentralizované výroby a neziskový verejný sociálny sektor v porovnaní s programom a postupom slovenskej vlády?

Podľa môjho názoru sa o zraniteľnosti, ktorá súvisí s jednostranným zameraním na vývoz áut, na Slovensku diskutuje teraz oveľa otvorenejšie ako v minulosti. Slovenský predseda vlády Robert Fico o tom hovoril aj v rozhovore pre nemecký denník Frankfurter Allgemeine. Skutočne je tak blaho, ako aj bieda, úspech a neúspech slovenskej ekonomiky silne závislý od tovární štyroch nadnárodných koncernov – troch vo výrobe áut a jedného oceliarskeho. Nie je to nijaká ľahká úloha v takejto situácii dosiahnuť diverzifikáciu a dá sa to urobiť len v strednodobom výhľade. Na jednej strane by to musela byť diverzifikácia štruktúry ekonomiky a na druhej by to muselo spočívať na podpore lokálnych firiem, malých a stredných podnikov, ako aj verejných podnikov. Osobitné rozvojové programy by boli prednostne nevyhnutné práve na strednom a východnom Slovensku, kde je vysoká nezamestnanosť. Decentralizované sociálne služby a alternatívne neziskové služby sú z môjho pohľadu s prihlásením sa k sociálnemu štátu, ku ktorému sa SMER-SD hlási, úplne zlučiteľné.

● Hlavným výdobytkom Únie bol európsky model sociálneho štátu, model neopakovateľný v USA, ani v Číne a ani inde – je reálna šanca udržať tento model?

Európske sociálne štáty sú v zásade financovateľné. Škandinávske štáty ukazujú, že vysoká ekonomická výkonnosť a rozvinutý sociálny štát idú dovedna. Dobre vybudovaný vzdelávací systém je predpokladom pre inovatívny ekonomický rozvoj. Politika EÚ zameraná na úspory oslabuje aj sektor vzdelávania. V Portugalsku sa napríklad už diskutuje o zavedení poplatkov na verejných školách. To by nemalo iba sociálne dôsledky, ale by aj znížilo úroveň vzdelávania v Portugalsku. Kríza ukazuje, ako zraniteľné sú aj penzijné fondy závislé od nárastu či poklesu na burzách. Do vysokej miery sprivatizovaná zdravotnícka starostlivosť v USA je v západnom svete najdrahšia – a pritom nepokrýva potreby značnej časti obyvateľstva. Pre súkromné zdravotnícke koncerny je to dobrý kšeft, z celoekonomického hľadiska je americký systém neefektívny. Zaujímavé je, že v štátoch Južnej Ameriky, ako trebárs v Brazílii, sa v časoch krízy rozšírila, posilnila sociálna bezpečnosť, sociálne istoty a tiež sa zvýšila minimálna mzda. Domáci trh, domáca spotreba je teraz pre štáty, ako je Argentína či Brazília najsilnejším pilierom, oporou hospodárskeho rozvoja. Aj v ČĽR sa prejavujú aj keď nie veľmi rozsiahle zlepšenia v oblasti sociálnych istôt, povedzme v zdravotníctve.

● Publikácia Život na úver... je prvým dielom tohto druhu od dvoch rôznych autorov dvoch štátov Únie. Hovoríte v nej okrem iného jasne o európskej ceste – aké možnosti na to poskytne novo sa formujúca realita Európskej únie?

Myslím si, že na jednej strane je nevyhnutné pobádať a žiadať zásadne inú politiku Európskej únie, pretože, žiaľ, jestvujúci systém inštitúcií Európskej únie je pre demokratický tlak málo otvorený . Na druhej strane je nevyhnutné rozšíriť a využiť jestvujúci priestor manévrovania, aby sa presadila iná politika na národnej, ale aj na lokálnej úrovni. Tu treba poukázať na to, že sa obmedzujú demokratické rozhodovacie práva národných parlamentov. Demokratická koordinácia hospodárskej politiky by mala nahradiť byrokratické rozhodovanie.

● Konštatujete, že situácia v EÚ je zrelá na zmeny už prinajmenej od roku 2006. Máme ešte reálnu možnosť zmeniť finančnú architektúru EÚ tak, aby nám umožnila vyrovnať sa, dobehnúť tzv. Západ?

Politika Európskej únie naďalej prehlbuje ekonomické rozdiely vnútri samotnej Únie. V predkrízových rokoch prežili mnohé štáty niečo, čo sa dá nazvať pseudokonvergenciou, bolo to pseudozblíženie. Podporovaný silným prílivom kapitálu a umelo nafúknutého sektoru nehnuteľností bol ročný rast HDP v južnej Európe a sčasti v pobaltských štátoch veľmi výrazný, zatiaľ čo štruktúra priemyslu zaznamenávala úpadok. V kríze sa kreditmi financovaná pseudoprosperita zrútila. Ak Európska únia nezmení podstatne svoju politiku, z hospodárskeho napätia sa zrodia silnejšie politické pnutia. Juhoslávia rokov osemdesiatych by mala byť pre EÚ varovaním. Desať rokov Juhoslávia v kríze obstála, vydržala ju, ale počas krízy napätia medzi bohatšími a chudobnejšími regiónmi nepretržite narastali. Jednotlivé republiky sa pokúšali dostať sa s krízy na úkor druhých. Juhoslovanská ústredná vláda stratila legitimitu preto, že pripustila neoliberálnu politiku s dramatickými sociálnymi dôsledkami. V Slovinsku sa trebárs stále otvorenejšie medzi intelektuálmi tematizujú paralely, porovnania medzi Juhosláviou z konca osemdesiatych rokov a dnešnou Európskou úniou.

Vzkriesená americká Matica pozdravuje Slovákov k 150. výročiu Matice slovenskej

Matičný ideový odkaz žije aj za morom

Stanislav BAJANÍK – Ilustrácia: archív SNN

V prostredí slovenského vysťahovalectva na americkom kontinente pôsobili Matica slovenská v Amerike, Katolícka slovenská Matica školská, Matica slovenského školstva, Zahraničná Matica slovenská. Cyrilo-metodská ekumenická zjednocovacia a podporná myšlienka si tu našla tisícky stúpencov, podporovateľov, ale aj odporcov.

Matičná myšlienka P. V. Rovnianka z roku 1888 počkala na svoj štart päť rokov, keď sa 26. septembra 1893 zišli v Chicagu najvýznamnejší slovenskí predstavitelia, aby deklarovali, že chcú spoločne „v pokoji a láske pracovať na povznesení slovenského národa“, prijať program zaniknutej Matice slovenskej (1875), vytvoriť centrálny orgán pre starostlivosť o slovenský život v Amerike i na Slovensku. Reagovali na iniciatívu I. katolíckej slovenskej jednoty (IKSJ), Národného slovenského spolku (NSS), Slováka v Amerike, Amerikánsko-slovenských novín a kraansku Jednotu. Stretli sa Slováci bez rozdielu vyznania, katolíci, evanjelici, v reprezentácii najmä dvoch osobností rev. Štefana Furdeka a Petra V. Rovnianka.

„Nuž títo dvaja muži, Furdek a Rovnianek, podali si pravice a ich strany sa zmierili a spojili k spoločnému dielu, jeho cieľom je prebudenie národa na Slovensku hlavne pomocou národného časopisectva, národných škôl a ústavov.“ K zakladajúcim osobnostiam patrili najmä R. Wider, rev. E. Gelhoff, rev. V. Panuška, rev. Š. Furdek, J. Onda, rev. M. Jankola, J. V. Rožko. Prvým predsedom americkej Matice sa stal – akože inak – rev. Štefan Furdek.

■ NA VOĽNÝCH KRÍDLACH

O necelý rok, 17. septembra 1894, už v chicagskom ústredí Matice evidovali okolo1 200 členov. „Verní synovia národa slovenského, ale i občania žijúci pod voľnými krídlami orla Spojených štátov Amerických, pudom svojho čistého národného oduševnenia hnaní, nemohli čakať na deň slávneho vzkriesenia a stali sa zakladateľmi, tvorcami našej Matičky. Slovenský národ zaplesal i nastal nový ruch,“ uvádzali noviny Slovák v Amerike v článku Nová Matica.

Zrod matičnej organizácie sprevádzala nielen intenzívna vôľa jej zakladateľov, ale aj osobné sebaobetovanie predstaviteľov viacerých slovenských korporácií. Vyťaženosť reverenda Štefana Furdeka podmienila skutočnosť, že valné zhromaždenie Matice slovenskej v Amerike si zvolilo za predsedu vojvodinského Slováka, petrovského rodáka Gustáva Maršala-Petrovského, za podpredsedu J. Švehlu a tajomníka P. V. Rovnianka, pričom Š. Furdek prijal funkciu pokladníka. Valné zhromaždenie prijalo stanovy, ako i myšlienku založiť fond, z ktorého by sa čerpali prostriedky na národné aktivity, predplácali slovenské noviny a tie by sa rozosielali na Slovensko. V stanovách sa položili základy oficiálneho systému miestnych odborov MSvA ako Zborov synov a dcér Matice slovenskej v Amerike. Schádzali sa v kostoloch, v pokojnej atmosfére organizovali slovenské podujatia.

G. M. Petrovský pripravil brožúrku Radca Slovenských Prisťahovalcov v Spojených štátoch Amerických. Do Turčianskeho sv. Martina zaslali 100 zlatých, akademickému spolku Tatran vo Viedni 10 dolárov. Po dvoch rokoch vymenil G. M. Petrovského vo funkcii opäť Š. Furdek – jedna z vedúcich a garantujúcich osobností slovenskej Ameriky.

■ DÔRAZ NA OSVETU

Štefan Furdek presadzoval najmä potrebu slovenského čítania a vydávania kníh. Vyššie školstvo sa však darilo zabezpečovať len I. slovenskej katolíckej jednote. V Pittsburghu vznikol literárny spolok Maják s literárnym časopisom a bol akousi bázou „konkurenčného podniku“ voči Matici, čo sa Furdek usiloval vysvetliť ako doplnok,

Mapa historických slovenských osád v USA podľa K. Čulena.

nie ako atak na inštitúciu. Napriek ubezpečeniam výraznejšie aktivity MSvA postupne utíchali a celkom skončili v roku 1889. Slováci načas vytvorili Národný výbor a obe korporácie sa stali predchodcami Slovenskej ligy v Amerike (1907), pretrvávajúcej doposiaľ.

Národné noviny už v roku 1894 z pera S. H. Vajanského ohlásili: „Do Ameriky by sa mali učiť ísť naši šovinisti, čo je sloboda, tam mali by ísť zarytí nepriatelia slovenského ľudu. ... Tam sa ozýva voľne naša slovenčina, nezabraňujú divadlá, spevy, koncerty. ... My doma ... s obdivom a nádejou pozeráme na zelenú ratolesť slovenskú, ktorá za oceánom pochopila veľkú úlohu svoju.“

■ PRÍKLAD VIEROZVESTCOV

Na miestach so silnou koncentráciou slovenských vysťahovalcov vzniklo množstvo katolíckych duchovných centier s cyrilo-metodským patrocíniom. Postavili desiatky kostolov zasvätených sv. Cyrilovi a Metodovi, spoločných hál, ako i elementárnych škôl pre deti na vyučovanie slovenčiny, slovenských reálií. Do národného života v USA sa zapájali tisícky mladých Slovákov. V ich susedstve prínosne pôsobili slovenské rehole v Amerike, najmä benediktíni, františkáni, milosrdné sestry sv. Vincenta, školské sestry III. rádu sv. Františka, sv. Dominika, sv. Františka z Assisi.

V tejto sústave duchovných služieb osobitne pôsobila a vynikala Kongregácia sestier sv. Cyrila a Metoda v Danville. Po vzore reverenda Štefana Furdeka sa popri iných významne zaslúžil o slovenský národný a duchovný život reverend Matúš Jankola – Oravec, zakladateľ viacerých slovenských farností v USA, ale aj zakladateľ spomenutej kongregácie. Jeho širokospektrálne zameranie sa riadilo imperatívom – pripraviť do života slovenskú mládež, prehĺbiť v nej pocit národnej identity, úctu a praktický vzťah k materinskému slovenskému jazyku, duchovnému životu. V Spojených štátoch amerických sa v 19. storočí tieto ciele snažilo uskutočňovať okolo 9 národných organizácií, ktoré mali takmer 1 200 spolkov a okolo 40 000 členov.

■ DANVILLSKÝ ROZMACH

Zjednocujúca matičná myšlienka sa odzrkadlila aj v iniciatíve Združenia slovenských katolíkov (predseda J. Hušek), ktoré sa 12. júla 1927 rozhodlo v Daniville založiť Slovenskú katolícku Maticu školskú. Iniciatívny výbor – M. Bosák, rev. J. Ďulík, G. Košík, rev. Š. Krasuľa, rev. M. Rubický spolu s J. Hušekom vytvorili školský fond na vzdelávacie potreby slovenskej mládeže vo výške pol milióna dolárov. Prvých 150 000 USD bolo určených pre rehoľu sv. Cyrila a Metoda. Prvý predseda Michal Bosák st. daroval 10 000 dolárov. Zásluhou Matice sa po roku 1929 posilnili investície do objektov v Danville, finančnou i duchovnou podporou amerických cirkevných autorít sa zabezpečil ich rozmach. Unikátna architektúra Slovenskej dievčenskej akadémie v Danville sa dostala aj na výstavu v Royal British Museum v Londýne. Zbierky pomohli aj na výstavbu kaplnky (1939), ktorú znalci vyzdvihli, že by mohla byť katedrálou. Je jedným z najvzácnejších posvätných miest v USA, venovaných sv. Cyrilovi a Metodovi.

Rehoľa podporovala slovenčinu, spev, vydávala dvojrečový zborník Fialky, kde mapovala svoju národnú i duchovnú činnosť. Kongregácia sv. Cyrila a Metoda vychovala stovky slovenských sestier, tisícky slovenských žiakov v USA v citlivom cyrilo-metodskom duchu, aj podporou Matice školskej zasiahla do života Slovákov v Amerike. Zakladateľ reverend M. Jankola túžil predstaviť tento rád v Európe, rozšíriť ho medzi Slovanmi a aj jeho pomocou zjednocovať Slovanov.

■ EKUMENICKÝ MOST

Americké Chicago poskytlo pre matičnú myšlienku priestor aj takmer po pol storočí ďalšiemu petrovskému rodákovi – vojvodinskému Slovákovi, redaktorovi, editorovi, organizátorovi slovenského života Jánovi Denďúrovi. Podarilo sa mu obnoviť americko-slovenskú matičnú myšlienku založením Matice slovenského školstva v roku 1930. Angažovaný vo viacerých slovenských spolkoch so svojimi kolegami sa obetoval pre slovenské školstvo v USA. Sám sa pre nedostatok slovenských učebníc pustil do ich písania, organizoval výučbu, divadlo. Napísal pre ochotníkov viac divadelných hier, stal sa vydavateľom a redaktorom periodík Náš slovenský svet, Wiskontský Slovák, ako prvý v Amerike vydával a redigoval prvý dámsky slovenský magazín Slovenka. Cenný matičný archív, knižnicu, ktorú chcel po roku 1980 darovať Matici slovenskej v Martine, vtedajší predseda V. Mináč odmietol. Ako reprezentant evanjelickej a. v. society úzko ekumenicky spolupracoval s katolícky založenými partnermi (J. Staško, J. Holý, I. Stolárik, J. Kirschbaum. F. Vnuk, F. Bielik a i.). A nielen s nimi. V roku 1986 sa vrátil do vlasti, kde je aj pochovaný.

Južná Amerika, USA, Kanada sú zaznačené aj do análov Zahraničnej Matice slovenskej (1954) založenej J. C. Hronským a jeho súpútnikmi v Buenos Aires, neskôr presunutej do USA, naposledy do Kanady. Zahraničná MS, podobne ako aj jej predchodkyne, reprezentovala demokratické, slobodné matičné hnutie – na rozdiel od komunistického jarma po roku 1948 u nás. Obety a obete, ktoré podstúpilo slovenské zámorie v mene matičnej ekumenickej myšlienky (to isté platí na mimoslovenský matičný európsky kontinent), by ešte mala oceniť a oceniť naša generácia. Oslavy 150. výročia Matice slovenskej sú na to vhodná príležitosť.

Južné Slovensko musí začať viesť vlastnú národnú politiku. Zdrojom môžu byť aj matičné pracoviská a odbory, ale aj tretí sektor. Tie žijú a dýchajú životom Slovákov a sú schopné naň aj reagovať. Politická situácia na Slovensku nie je pre juh krajiny dostatočne priaznivá. Ťažko očakávať v blízkej budúcnosti národne prospešné zásahy v jazykových zákonoch či iných témach znepokojujúcich Slovákov na juhu.

Kto nesie zodpovednosť za Slovákov na juhu?

Tešedíkovo odolalo...

Ivana HORNÁ

Predstavitelia maďarskej menšiny sa pritom svojich národných aktivít neboja nikdy. Rozbuška s obecnými referendami v uplynulom roku o zmene názvu mesta už šíri tlakovú vlnu na štátne orgány a zdvihla tlak aj Slovákom. Štátne orgány zatiaľ odolávajú a Tešedíkovo ostalo Tešedíkovom, aspoň zatiaľ. Podobná situácia nastala pred rokmi v Štúrove. Úspešné a platné obecné referendum za zmenu názvu Štúrova na Parkan (v slovenskom jazyku) sa v poslednej chvíli podarilo zamietnuť. Preto Matica slovenská nemôže mať inú agendu, ako budovať v Slovákoch vlastenectvo a sebavedomie národa. Inštitucionálne síce štát prebral niektoré matičné úlohy, ale „zabudol“ prebrať aj výchovu k vlastenectvu. A v tom je Matica slovenská nielen na juhu krajiny nezastupiteľná a doposiaľ aj nezastúpená.

■ KONFRONTÁCIA

Absentujúca výchova k vlastenectvu potom môže byť dôvodom, prečo Slováci musia viesť zápas o národné sebavedomie aj sami so sebou. Nenúti napríklad ani slovenskú podnikateľskú obec zamestnávať Slovákov ako obchodných zástupcov na južnom Slovensku. Politika podnikateľských spoločností na juhu zamestnávať vo svojich pobočkách zásadne miestnych obyvateľov hovoriacich aj jazykom menšiny je stará vari aj vyše štyridsať rokov. A to je reč aj o veľkých slovenských spoločnostiach. Vedenie ďalšej slovenskej firmy (názov máme v redakcii) zamestnalo vo svojej pobočke v jednom z miest na južnom Slovensku miestnu obyvateľku hovoriacu aj jazykom národnostnej menšiny. Slovenská spoločnosť v rámci svojich vedľajších kultúrnych aktivít pyšne prezentuje iba maďarskú kultúru bez uvedenia štátneho jazyka. Až na upozornenie miestneho matičného odboru bola vykonaná náprava. Odteraz sa kultúrne aktivity slovenskej spoločnosti dejú v súlade s jazykovým zákonom. Aj takéto „banality“ tvoria princíp diskriminácie Slovákov a premyslený a úspešný systém pôsobenia maďarských politických strán na Slovensku.

■ NÁRODNÉ MINIMUM

U nás máme dostatok inštitúcií ochraňujúcich ľudské práva. Sú chudobné na podnety na porušovanie ľudských práv a podozrenie z diskriminácie na južnom Slovensku zo strany slovenského obyvateľstva. Tieto proeurópske inštitúcie sa, paradoxne, nebudú dobrovoľne a iniciatívne zaoberať problematickým postavením Slovákov na juhu, iba ak dostanú podnety a bude vyvolaný celospoločenský diskurz k tejto problematike. A pritom na južnom Slovensku evidentne a dokázateľne je porušovaný Európsky dohovor RE na ochranu národnostných menšín, Ústava SR, oba jazykové zákony; existujú podozrenia z rôznych foriem diskriminácie, najmä z dôvodu národnosti, jazyka a politickej príslušnosti či z dôvodu členstva v niektorých slovenských organizáciách. V zmysle Antidiskriminačného zákona SR pravdepodobne dochádza k priamej a nepriamej diskriminácii, obťažovaniu, pokynom na diskrimináciu či navádzaniu na diskrimináciu. Akési „národné minimum“ môže vykonať každý Slovák na Slovensku a svoj podnet, podozrenie z diskriminácie alebo porušenie zákona môže zaslať elektronicky alebo poštou Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva, Úradu vlády – odboru rovnakého zaobchádzania a rodovej rovnosti, Kancelárii verejného ochrancu práv, odboru štátneho jazyka a odboru nehmotného kultúrneho dedičstva a znevýhodnených skupín obyvateľstva Ministerstva kultúry SR, Výboru NR SR pre ľudské práva a národnostné menšiny a v rámci rozhlasového a televízneho vysielania Rade pre vysielanie a retransmisiu. Inštitúcie sa musia zaoberať každým, aj anonymným podnetom, ak sťažovateľ vo svojom liste uvedie svoje meno a neželá si jeho zverejnenie, inštitúcie musia túto požiadavku rešpektovať.

■ PRIESTOR KONFLIKTOV

Maďarská menšina chce presadiť svoje práva presne tam, kde Slováci svoje – v oblastiach, kde tvorí menšinu –, a navyše, absolutizovať svoje postavenie v regiónoch, kde je vo väčšine. Preto priestor, kde dochádza k pôsobeniu týchto síl a pokusom, sa nachádza na celom južnom Slovensku. Ide o pätnásť okresov na juhu, z ktorých už dva okresy – Dunajskostredský a Komárňanský – obývajú Slováci tvoriaci menej ako polovicu obyvateľstva. Slováci žijú tiež v menšine aj v niektorých okresných mestách a menších obciach. Celkovo tvoria Slováci na južnom Slovensku len tesnú nadpolovičnú väčšinu. Práva maďarskej menšiny zastupujú, šíria a pomáhajú ich aplikácii, fixovaniu a rozširovaniu status quo a systematickému ovládaniu južného Slovenska maďarskou menšinou dve maďarské politické strany, tretí sektor tvorený príslušníkmi menšiny, vlastný výskumný ústav, takmer všetky štátne inštitúcie, vrátane vedeckých ústavov, Slováci organizovaní v maďarskej politickej strane, nevedome Slováci nepoznajúci problematiku alebo ľahostajní k nej, pasívni Slováci poznajúci problematiku, aktívni príslušníci maďarskej menšiny, vedecké inštitúcie, politické strany, podnikatelia a ostatné subjekty a jednotlivci z Maďarska.

Práva Slovákov zastupuje Matica slovenská, jedna politická strana, čiastočne a ojedinele ostatné politické strany, výnimočne alebo lokálne národné subjekty v treťom sektore. Kontraproduktívne pôsobia všetky sily, ktoré problematiku Slovákov poznajú, ale svojou nesprávne nasmerovanou aktivitou viac škodia, ako pomáhajú. Maďarská menšina má už legislatívne zabezpečené väčšie práva tam, kde tvorí menšinu oproti Slovákom. A to sú už vraj pripravené legislatívne návrhy menšinových samospráv, zákona o menšinách a maďarskej organizácii Čemadoku (podobne ako zákon o Matici slovenskej) a nárokovanie si na ich schválenie, doťahuje sa odborná jazyková osveta v maďarčine nielen vo verejnej správe, realizované sú výskumy v oblasti podnikania a poľnohospodárstva pripravené na opatrenia a aplikáciu v praxi, južné pozemky prechádzajú do rúk Maďarov, odznela požiadavka na preklad celého štátneho centrálneho informačného systému do maďarčiny a zriadenie ministerstva pre menšiny, je vypracovaný nový systém finančnej podpory pre maďarskú menšinu nezávislý od politickej vôle.

Autorka žije na juhu Slovenska.

SEBAOBRANA

Podľa neoficiálnych štatistík zrejme až jedna tretina obyvateľov Slovenska v dospelom veku je závislá od niektorého druhu drogovej (alkohol, nikotín, lieky, narkotiká) či nedrogovej závislosti (napr. gamblerstvo, shopoholizmus). Nie je to epidémia, je to pandémia. Konzumný svet vytvára a ničí konzumentov.

O závislosti

Závislosť je celosvetovo definovaná ako ťažká psychická porucha vykazujúca všetky fyziologické príznaky získanej choroby, ktorú si človek sám privodí spočiatku často nevedomky nadmernou konzumáciou návykových látok, a neskôr ju prehlbuje a zhoršuje svojím vedomým konaním. Dnešná diagnostika pozná veľa rôznych druhov závislostí. Tie majú okrem psychických vždy aj fyziologické príznaky, ktoré sa pri neliečení choroby zhoršujú. Človek sa dostáva do bludného kruhu, z ktorého už sám bez odbornej pomoci nedokáže uniknúť.

Jedna z definícií závislosti hovorí, že je to skupina fyziologických javov – telesných, behaviorálnych – týkajúcich sa správania, a kognitívnych – týkajúcich sa duševného života, v ktorých prijímanie návykových látok alebo konanie návykových činností má pre jedinca omnoho väčšiu prioritu ako iné konanie, ktoré si kedysi cenil viac. Centrálnou charakteristikou syndrómu závislosti je v podstate neovládateľná túžba napĺňať nutkanie a chute, snaha za akúkoľvek cenu uspokojovať baženie po pôžitkoch, ktoré sa pre človeka postupne stávajú zničujúcimi. Toto správanie je časom spojené s neštandardným, zväčša protispoločenským až ilegálnym konaním jednotlivca.

Toľko strohá charakteristika javu, za ktorým sa v každodennom živote skrývajú nespočetne zničené osudy ľudí rôzneho veku, pohlavia, pôvodu či spoločenského postavenia. Závislosť si nevyberá, nikto nie je proti nej imúnny. Môže ňou byť postihnutý zametač ulíc rovnako ako jadrový fyzik, multimilionár takisto ako bezdomovec, dcéra spoločne s matkou, učiteľ, lekár aj vrcholový športovec. Väčšina ľudí padne do osídiel závislosti bez toho, aby si to všimli. Vlastne si to ani nestihnú uvedomiť a už v tom lietajú. Málokto si svoju závislosť v jej začiatočných štádiách dokáže otvorene priznať. Jedna vec je však spoločná pre všetky druhy závislostí – zabíjajú v človeku jeho tvorivý potenciál a vôľu byť pánom vlastného života.

Závislý konzument je ako doktor Faust, ktorého navštívil diabol Mefisto. Ten je v našej dobe predstaviteľom najtvrdšieho konzumizmu a ponúka Faustovi všetky možnosti konzumu v nepreberných formách a v neobmedzených množstvách. Až neskôr vyjde najavo, že Mefisto si za to žiada dušu konzumenta. Ten sa jej celkom ľahko vzdá, lebo ešte netuší, kam smeruje a ako vyzerá peklo uprostred konzumizmu. Môže to trvať aj celé roky, ale napokon vždy príde čas, keď si Mefisto príde vyrovnať účty...

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Maďarská politická reprezentácia neprijala nemenné historické fakty

Slovensko-maďarské problémy

Roman MICHELKO

Pri analýze súčasnej politickej situácie v Maďarsku si musíme uvedomiť, že jej politika pracuje s dlhodobými konceptmi. A musíme pritom konštatovať, že minimálne dvakrát bola táto koncepcia úspešná. Práve prvá a druhá Viedenská arbitráž sú z maďarského pohľadu jasné pozitívne zmeny ich vyše deväťdesiatročného úsilia o revíziu Trianonu. Nebudeme sa priamo zaoberať tým, čomu sa v maďarskej politike hovorí trianonská trauma, ani vypočítavať snahy o jej zvrátenie dvoma (operetnými) pokusmi o reinštaláciu Habsburgovcov na uhorský trón či Rothemeriadov v tridsiatych rokoch, až po spoluprácu s fašistickými mocnosťami (Nemeckom a Talianskom).

Zásadná téza, z ktorej musíme vychádzať, je, že značná časť maďarskej politickej reprezentácie dodnes neprijala ako nemenný fakt skutočnosť, že dohodové mocnosti v roku 1920 definitívne vyriešili problém porazeného mnohonárodného Uhorska, ktoré svojou šovinistickou politikou likvidovalo práva svojich národností, čím dlhodobo generovalo vnútorné napätia, a pôsobilo ako permanentný destabilizujúci faktor v strednej Európe. Toto trianonské usporiadanie bolo po druhej svetovej vojne ďalej potvrdené víťaznými mocnosťami Parížskou mierovou zmluvou v roku 1947, ako aj Záverečným aktom KBSE v Helsinkách v roku 1975. Ten potvrdil povojnové usporiadanie Európy. Bohužiaľ, ako vieme, jednostranné vyhlásenie nezávislosti Kosova de facto spochybnilo platnosť helsinského Záverečného aktu a nepriamo podporilo aktivity najradikálnejších šovinistických síl v krajinách, v ktorých revizionistické snahy majú svojich relevantných politických predstaviteľov.

■ **TRIANONSKÉ HRANICE**

Vráťme sa však k príčinám trianonského rozdelenia Uhorska. To oveľa viac ako snahou o potrestanie porazených (čo je predovšetkým maďarská interpretácia) sa snažilo vyriešiť celistvosť cestnej a železničnej infraštruktúry, ekonomickú životaschopnosť a rôzne iné aspekty s cieľom zabezpečiť čo najbezproblémovejšie fungovanie nástupníckych štátov (ČSR, Rumunska a Juhoslávie, resp. Kráľovstva SHS). Bohužiaľ, po tisícročnom súžití a difúzii mnohých národov po území celého Uhorska nebolo možné nakresliť hranice tak, aby nové nástupnícke štáty boli etnicky homogénne, resp. aby v nich boli etnické menšiny v zanedbateľnom množstve. Keď si veľmoci uvedomili, že model etnicky homogénnych štátov je nerealizovateľný, pristúpili k akejsi reciprocite a všetky následnícke krajiny, vrátane Maďarska, mali na svojej pôde nie nevýznamné menšiny. Ako sa neskôr ukázalo, následky takejto politiky sú jednoznačné. Kým v roku 1920 žilo v nástupníckych štátoch približne rovnaké percento maďarskej menšiny ako dnes a Maďarsko malo tiež asi rovnaké percento menšín na svojom území, dnes po viac než deväťdesiatych rokoch paradoxne percento maďarskej menšiny v nástupníckych krajinách ostalo na rovnakej úrovni. Ak si uvedomíme, že v Maďarsku Maďari vymierajú, nemaďarské menšiny na území Maďarska boli v podstate asimilované.

V čase Viedenskej arbitráže Maďarsko získalo pod kontrolu zmiešané územie južného Slovenska. Násilná maďarizácia, brutálne násilné excesy (streľba v Šuranoch po polnočnej omši v roku 1938) a následne Malá vojna v marci 1939 dokázali len to, že maďarskí politici sa za dvadsať rokov nič dobré nenaučili a nič zlé nezabudli. Na druhej strane veľmi správna politika reciprocity, ktorú vtedy uplatňovala slovenská vláda voči Maďarsku, zabránila ďalším a ešte väčším excesom, takže negatívny potenciál maďarskej politiky sa nenaplnil v miere, ako si to predstavovali niektorí jej extrémni exponenti.

■ **REVIZIONIZMUS**

V čase do roku 1989 boli slovensko-maďarské vzťahy determinované ideológiou proletárskeho internacionalizmu, čo síce zmrazilo niektoré politické resentimenty, ale ako sa ukázalo, nevytesnilo ich zo spoločenského vedomia maďarskej spoločnosti. Aktivity Miklósa Duraya (čoby disidenta) alebo maďarského spisovateľa Istvána Csurku, najskôr podpredsedu vládneho MDF a ešte neskôr predsedu extrémistickej Strany maďarskej spravodlivosti a života, dokazovali, že trianonská trauma je stále prítomná a revizionistický rozmer maďarskej politiky je aj naďalej latentne prítomný v maďarskej politike. Nakoniec, likvidácia menšinových škôl v šesťdesiatych rokoch v Maďarsku znamenala de facto likvidáciu všetkých nemaďarských menšín, čím Maďarsko svoj problém s menšinami vyriešilo.

Trianonský resentiment sa v maďarskej politike začal naplno prejavovať už tesne po prvých slobodných voľbách v roku 1990. Vtedajší maďarský premiér József Antall vyhlásil a neskôr zopakoval, že chce byť premiérom všetkých 15 miliónov Maďarov. To isté zopakoval jeho nástupca z Fideszu Viktor Orbán. Samozrejme, otvorene revizionistická politika bola v deväťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia na medzinárodnej scéne neakceptovateľná, preto prešla maďarská politická reprezentácia na nový model dosiahnutia toho istého, teda reálnej integrácie maďarského obyvateľstva. To sa malo dosiahnuť vytvorením autonómie – najprv kultúrnej a školskej, neskôr aj územnej. Nakoniec sa na základe sebaurčovacieho práva mali tieto entity integrovať k materskému štátu.

■ **CHRONOLÓGIA SPOROV**

Poďme však k chronológii slovensko-maďarských politických sporov. Prvý bol jazykový zákon v roku 1990, ktorý sa pokúšala presadiť Matica slovenská. Jeho podstatou bolo, aby sa slovenský jazyk v úradnom styku používal na celom území Slovenska – bez výnimky! Za vzor usporiadania slovensko-maďarských vzťahov sa nám dávala autonómia nemeckej menšiny v severnom Taliansku, resp. švédskej menšiny vo Fínsku. Naopak, maďarské politické stany podmieňovali zmrazenie svojich autonomistických snáh účasťou na moci. Radi by sme pri spore o územnosprávne členenie Slovenska zdôraznili, že prvý návrh SMK rátal s vytvorením „maďarskej župy“, ktorá takmer dokonale kopírovala zabrané územie po Viedenskej arbitráži, s výnimkou severnej časti Zemplína, kde, ako vieme, vždy žili a žijú len Rusíni, ale nijakí Maďari. Z tohto pohľadu bol zápas o Komárňanskú župu (teda župu, kde by mala SMK istého župana) už len ústupom z pôvodných pozícií.

Vráťme sa však k realite života na zmiešaných územiach. Čo teda maďarskej národnostnej menšine chýba? Z národných práv celkom iste nič a tu sa dostávame k dvom koncepciám maďarskej politiky voči svojim „potrianonským“ menšinám. Prvá, nazvime ju umiernená frakcia maďarskej politickej reprezentácie, sa snaží zastaviť veľmi pozvoľnú, a, zdôrazňujeme, prirodzenú asimiláciu maďarskej menšiny. Preto sa priam systémovým spôsobom snažia držať svoju menšinu v uzavretom menšinovom gete a akákoľvek snaha o vystúpenie z tohto geta je tvrdo sankcionovaná. Priam čítankovým príkladom je maďarský politológ, politik a diplomat Kálmán Petőcz. Ten bol vyškrtnutý zo zvoliteľného miesta kandidátky len preto, že žije v zmiešanom manželstve a dovolil si dať svoje dieťa do slovenskej školy. Druhý radikálny model maďarskej menšinovej politiky vychádza z toho, že ak občania žijú úplne akoby v Maďarsku – majú vlastné školstvo od materských škôl až po univerzitu, vlastnú menšinovú tlač, kultúrne spolky, chodia pracovať cez hranice do Maďarska, počúvajú maďarský rozhlas a pozerajú maďarskú televíziu, nakoniec pre nich vyvstáva otázka, prečo teda platia dane v Slovenskej republike? Maďarskí politici im po veľmi nebezpečnom precedense Kosova vsugerovávajú, že majú rovnako ako kosovskí Albánci právo uplatniť si svoje sebaurčovacie právo. Takýto model riešenia je však reálny len pri náhlom a zásadnom oslabení medzinárodného postavenia Slovenska, a, naopak, pri veľkom medzinárodnom vzostupe Maďarska. Akútne nebezpečné by to bolo, ak by sa Slovensko dostalo do nemilosti veľmocí a Maďarsko by túto jeho situáciu v maximálnej miere využilo. Tak ako sa to stalo v roku 1938 alebo v Srbsku na sklonku deväťdesiatych rokov, čo využili kosovskí Albánci.

■ **MOSTY A PREMOSTENIA**

Maďarská diplomacia však pracuje s dlhodobými koncepciami a s rozpracovaním rôznych variantov. Ďalším variantom na reálnu integráciu maďarského obyvateľstva do maďarského politického národa bol návrh krajanského zákona. V roku 2000 Orbánov štátny tajomník rezortu diplomacie Z. Németh vyhlásil, že „nejestvuje menšinová trauma, ale celé Maďarsko má traumu Trianonu“. V tejto súvislosti vyslovil nádej, že práve „Slovensko by mohlo byť precedensom riešenia – spájanie maďarského národa ponad hranice vytváraním inštitucionálnych a právnych väzieb medzi Maďarskom a Maďarmi, ktorí sú občanmi susedných štátov“.

Ďalší Orbánov štátny tajomník A. Várhegy už v roku 2001 potvrdil, že cieľom maďarskej zahraničnej politiky je národná integrácia. „Tento proces sa zavŕši, keď každý maďarský občan, ktorý žije mimo Karpatskej kotliny – rozumej mimo Maďarska – dostane štátne občianstvo Maďarskej republiky a s tým súvisiace volebné právo v Maďarsku. Toto snaženie zavŕšil premiér Orbán, keď vyhlásil: „... dnes je celá národná politika o budovaní 15-miliónového inštitucionalizovaného spoločenstva, čo znamená, že každý Maďar ak chce, dostane sa do inštitucionalizovaného osobného vzťahu s maďarským štátom.“ Ako vieme, tento koncept pred asi desiatimi rokmi nevyšiel len preto, že referendum o krajanskom zákone pre zahraničných Maďarov bolo pre nízku účasť voličov neplatné.

Dlhodobý cieľ maďarskej politiky však ostáva vždy rovnaký. Cieľom je, aby príslušníci slovenskej či rumunskej menšiny mohli o maďarských hospodárskych či zahraničnopolitických stratégiách spolurozhodovať s maďarským občianskym preukazom vo vrecku. V tomto svetle je Fórum maďarských poslancov Karpatskej kotliny len logickým pokračovaním dlhodobej a premyslenej stratégie zjednocovania maďarského národa ponad hranice Maďarska, čo vzbudzuje na Slovensku, kde sú ešte veľmi živé spomienky na Viedenskú arbitráž, najvyššiu ostražitosť a priam nabáda na hľadanie účinnej politickej stratégie na elimináciu takejto politiky.

■ **VNÚTORNÉ ROZPORY**

Od skrachovaného pokusu krajanským zákonom spojiť maďarský národ ponad hranice prešlo Maďarsko obrovskou politickou polarizáciou. Najmä druhá Gyurcsányova vláda čelila bezprecedentným útokom Viktora Orbána. Aj pre takúto politiku je však dnes postavenie Maďarska na medzinárodnopolitickej scéne najslabšie za posledných dvadsať rokov. Maďarsko je dnes pária Európy. Je v hlbokej ekonomickej kríze, je viac či menej nútené prijímať diktát MMF a medzinárodných veriteľov, je zmietané hlbokými vnútornými rozpormi, jeho politický systém je krajne polarizovaný a asi ako v nijakej inej európskej krajine sa tam darí politickým extrémistom.

Je jasné, že svoje vnútorné problémy si Orbán rieši provokovaním susedov; na medzinárodnej scéne však pre tieto praktiky nezískal žiadne pochopenie. Treba si uvedomiť, že žijeme v čase, keď je maďarský premiér vypískaný na pôde Európskeho parlamentu, keď maďarskí europoslanci (z Jobbiku) chodia na jeho zasadanie v gardistickej uniforme a keď ich neoprávnené požiadavky nijaká relevantná medzinárodná politická sila nepodporuje. Naopak, zúfalstvo, v akom sa dnes maďarská vláda nachádza, ilustruje absolútne hanebné prepustenie azerbajdžanského vraha, na ktoré musela maďarská vláda pristúpiť, keďže Azerbajdžan jej za takýchto okolností bol ochotný kúpiť štátne dlhopisy vo výške 3 miliardy dolárov.

■ **ROZDÁVANIE PASOV**

Slovenská vláda musí na maďarské provokácie typu dvojité občianstvo či zasadanie výboru maďarského parlamentu v Komárne bezodkladne reagovať. Mimochodom, slovenský zákon zabraňujúci dvojitému občianstvu, ktorý je dnes platný (a ktorý automaticky zbavuje slovenského občianstva každého, kto nadobudne maďarské), je veľmi účinnou hrádzou proti tejto provokácii. Otázne je, prečo sa zdá, akoby bolo Slovensko v boji proti takýmto provokáciám maďarskej vlády osamotené. Čakať podporu od Rumunska nie je možné, keďže Rumuni niečo podobné robia Moldavcom. Nakoniec, podobnú politiku robí aj Rusko v Podnestersku, ale i v Abcházsku či Južnom Osetsku a pokúša sa ju presadiť aj na Kryme. Model je jasný. Čo najväčšej mase obyvateľstva rozdať svoje pasy a potom ich pri prípadnom zásahu centrálnej vlády pri obnove celistvosti ich domovského štátu chrániť politickou či dokonca vojenskou silou ako svojich občanov.

Áno, s takýmto modelom sa určite ráta, druhá vec je, že dnes pre takéto plány Maďarsko určite na pôde Európy nenájde podporu. Pri hľadaní spojencov proti takejto politike sa dnes, bohužiaľ, nemôžeme oprieť ani o Srbsko. Ako vieme, je to krajina, ktorá má ambície vstúpiť do Európskej únie, a tak si nemôže dovoliť otvorený konflikt s jej členským štátom.

■ **OSTRAŽITOSŤ JE NAMIESTE**

Pre budúcnosť však musíme byť ostražití a pripravení. Dnes je postavenie Slovenska v európskych, ale aj vo svetových politických štruktúrach oveľa silnejšie, než je aktuálne postavenie Maďarska; akútne nám teda nič nehrozí. Zo strednodobého a dlhodobého hľadiska však musíme byť pripravení, že maďarská politika vždy využije a zneužije naše medzinárodnopolitické oslabenia a pokúsi sa obrovským nátlakom a s pomocou regionálnych veľmocí, medzinárodnou arbitrážou alebo niečím podobným zvrátiť súčasný stav. Bohužiaľ, veľmi nešťastný precedens Kosova jej v tom nahráva.

Našimi prirodzenými spojencami sú krajiny, ktoré majú na svojom území problém s podobnými iredentistickými silami. Sú to najmä štáty, ktoré neuznali Kosovo – Španielsko, Taliansko, Rumunsko a Cyprus. Tieto štáty by mali a mohli sformovať akúsi vnútroeurópsku koalíciu proti podobným snahám. Podobnú „alianciu“ už napokon neoficiálne buduje aj Maďarsko. Iste nie je náhoda, že nápad rozdávať svoje pasy občanom okolitých štátov už ohlásilo Kosovo, ktoré sa nesporne inšpirovalo v Maďarsku. Takáto secesia krajín je komplikovaná a v medzinárodnom práve nie akurát vítaná, keďže ju zväčša sprevádza veľká nestabilita a vzniká pritom značné nebezpečenstvo prepuknutia otvoreného a násilného konfliktu. Pri jeho naplňovaní je potrebný súbeh viacerých okolností – potrebná medzinárodná klíma, vhodná a dostatočne silná zámienka, oslabenie obete a naopak silné medzinárodnopolitické postavenie štátu, ktorý má z podobnej zmeny profitovať. Podobná vlna bola naposledy pred dvadsiatimi rokmi, keď po rozpade ZSSR bolo medzinárodné spoločenstvo pripravené akceptovať vznik nových štátnych subjektov. Nakoniec aj Slovensko je jedným z precedensov tej doby. Dnes viaceré európske krajiny (Belgicko, Španielsko, Taliansko, ale aj Veľká Británia) čelia snahám o secesiu svojho územia. Ako sa to nakoniec skončí, predznačí perspektívnosť, resp. neperspektívnosť iredentistických snáh maďarskej politickej garnitúry.

Niet však pochybností, že slovenská politika musí byť na akékoľvek kroky podobného charakteru pripravená, a rovnako ako maďarská politika musí premýšľať v dlhodobých horizontoch a koncepciách aj reciprocne.

Vo zvolenskom Divadle J. G. Tajovského vzniká pozoruhodný svet Jozefa Urbana

Pocta básnikovi - nežnému a osobitému

Maroš M. BANČEJ – Foto: Ľubo VOJTEK

V Štúdiu Divadla J. G. Tajovského vo Zvolene vzniká výnimočná inscenácia Svet (podľa) Urbana. Ožijú v nej básne, piesne, výroky, eseje, rozprávky aj míľniky života Jozefa Urbana, výnimočného básnika, ktorý tragicky zahynul pred štrnástimi rokmi. Všetci milovníci kvalitnej poézie, nadčasových textov a dobrej hudby sa môžu tešiť na premiéru predstavenia 15. februára.

Protagonisti predstavenia Svet (podľa) Urbana pri skúške.

Jozef Urban bol známy básnik, textár, publicista, večný rebel, enfant terrible, prorok bohémov. Nežný, zúrivý a svoj. Človek, ktorý predčasne odišiel, ale ktorého slová znejú dodnes. Osobnosť, ktorú je dôležité si pripomenúť. Osobnosť, ktorá je navždy spätá aj s mestom Zvolen, v ktorom našiel aj miesto večného odpočinku. Narodil sa v Košiciach, svoj tvorivý rozmach zažil v Bratislave, najspokojnejšie roky však boli práve tie vo Zvolene, kde žil niekoľko rokov až do tragickej autohavárie, ktorá vo veku 34 rokov preťala niť jeho života a tvorby.

■ ROKY OSEMDESIATE

Pred časom som sa v jednom článku dočítal, aké boli osemdesiate roky na Slovensku sivé, nudné a konformné. Dovolím si s autorom nesúhlasiť. Bol to práve čas, keď do umenia vstupovala silná generácia narodená v šesťdesiatych rokoch. Práve odmäk gorbačovskej perestrojky im umožnil naplno dať priestor novej poetike či už v literatúre, vo výtvarnom umení alebo v hudbe. V tomto období vstúpili do literatúry tvorcovia ako Ivan Kolenič, Kamil Zbruž, Paľo Hudák, Václav Pankovčín a ďalší. Jozef Urban sa do značnej miery stal symbolom týchto čias a zároveň sa na jeho živote dali demonštrovať aj problémy, s ktorými naša kultúra po novembri 1989 zápasila.

Novinársky chlebík okúsil Urban už koncom osemdesiatych rokov ako redaktor vtedy mimoriadne populárneho a progresívneho Literárneho týždenníka. Nasledovalo šéfredaktorstvo v časopise pre mladú literatúru a umenie Dotyky, krátke pôsobenie v Mladých rozletoch a následne riadenie Medzinárodného domu umenia pre deti Bibiana. Na sklonku svojho života sa vrátil do publicistických vôd ako stredoslovenský dopisovateľ Literárneho týždenníka, dosť znechutený pomermi v médiách, ktoré postupne prechádzali do rúk zahraničných vydavateľských domov.

■ VÝNIMOČNÝ TALENT

Jozef Urban bol v prvom rade básnik s výnimočným talentom. Už jeho debut Malý, zúrivý Robinson, ktorý napísal vo svojich osemnástich rokoch, sa stal básnickou udalosťou par excellence. Zároveň však vládol bystrým publicistickým perom, vedel vyčariť krásne rozprávky pre deti, napríklad v knihe Vranka Danka, a zároveň zahviezdil ako autor libreta a textov historicky druhého pôvodného slovenského muzikálu Kráľ Dávid, ktorý úspešne uvádzala bratislavská Nová scéna. Čo však najviac rezonuje rovnako u dnešných päťdesiatnikov, ako aj u tínedžerov sú Urbanove piesňové texty, ktoré sa stali doslova kultovými – Voda, čo ma drží nad vodou, Vráť trochu lásky medzi nás, Možno sa ti zdá, Len s ňou, Hey you, Kráľovná Mária či Kým nás máš. Práve tieto a ďalšie piesne odznejú naživo hrané a spievané aj v spomínanej inscenácii Svet (podľa) Urbana. Snahou tvorcov je totiž ponúknuť divákom predstavenie, ktoré má ďaleko od pátosu, prípadne od „stavania pomníka“, ale pritakáva životu, tak ako to vo svojej tvorbe robil aj autor.

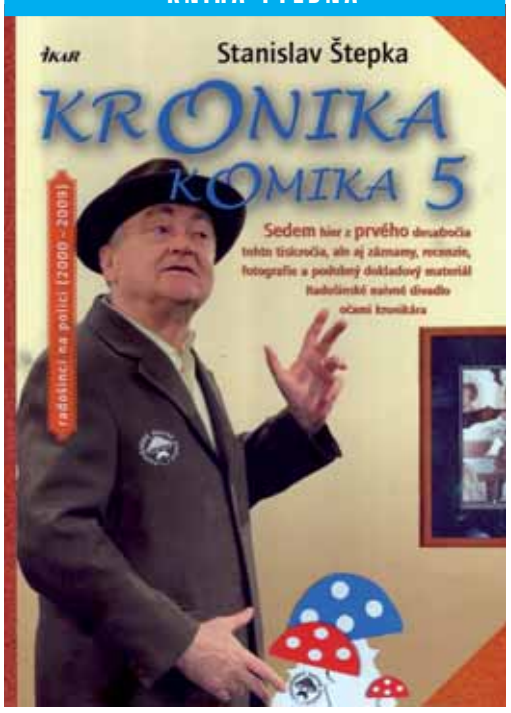
■ ZVOLENČANIA NEZABÚDAJÚ

„Jozef Urban je veľmi inšpiratívna osobnosť a pre mnohých Zvolenčanov sa stal súčasťou mesta i mnohých spomienok. Naša inscenácia sa volá Svet (podľa) Urbana, pretože sa nesústreďuje dokumentárne na Urbanov životopis, ale na základe míľnikov jeho života sprítomňuje svet, ktorý on vytvoril svojou tvorbou a ktorý má silnú výpovednú aj metaforickú hodnotu. Každý z nás, ktorí sa podieľame na vzniku inscenácie, má iné obľúbené miesta, ktoré by si u Urbana rád podčiarkol – tých miest je naozaj veľa a som presvedčená, že zarezonujú aj u divákov. V komornom priestore Štúdia DJGT je možné vychutnať si intímnu atmosféru veršov, ale aj oduševnene spievané piesne či postrehy plné láskavého humoru a nežných právd,“ povedala nám dramaturgička a autorka projektu Uršuľa Ferenčuková. Svet (podľa) Urbana otvorí „autorský slovenský rok 2013“ v DJGT pod režisérskou taktovkou Richarda Sanitru a v inscenácii účinkujú Vladena Škorvagová, Barbora Špániková, Daniel Výrostek a Ondřej Daniš. Už teraz je jasné, že vznikol ďalší ambiciózny projekt, vzdávajúci hold významnému slovenskému autorovi.

Kniha voňajúca človečinou

Stanislav Štepka: Kronika komika 5, Ikar, Bratislava 2012

KNIHA TÝŽDŇA

Radošinské naivné divadlo je fenoménom na našej divadelnej scéne. Kľúčovou postavou tohto legendárneho súboru je dramatik, režisér a herec Stanislav Štepka, ktorý k vyššie menovaným kumštom pridal aj kumšt spisovateľský a kronikársky.

V už piatom pokračovaní Kroniky komika predstavuje čitateľom sezóny RND v rokoch 2000 až 2009, pričom s majstrovstvom skúseného kronikára uvádza ukážky z recenzií, bohatý faktografický a fotografický materiál, a to všetko organicky spojené s ľudským slovom, pokorným, šantivým a občas aj ľudsky smutným, najmä keď rozpráva o odchode nezabudnuteľnej herečky RND, tety Kataríny Kolníkovej (2006) či hudobného skladateľa pevne zviazaného s divadlom Jána Melkoviča (2004).

Samozrejme, kniha obsahuje aj divadelné hry radošincov, ktorými za dané deväťročné obdobie potešili milovníkov pôvodnej slovenskej tvorby. Čitateľ si tak môže vychutnať majstrovské detaily v hrách, ako sú Súpis Dravcov, Ako sme sa hľadali, štefánikovskú hru Generál, Stvorenie sveta a ďalšie. Texty hier zároveň dávajú odpoveď na otázku, kde sa berie tá popularita, plné sály vďačných divákov a nadšené ohlasy kritiky. Radošinské naivné divadlo okrem toho, že „odchovalo“ celú plejádu vynikajúcich hercov, prináša na naše javiská výsostne človečie posolstvo o láske, hľadaní a nádeji, ktoré sú prítomné v našich životoch, aj keď ich väčšinou neprezentujeme nadnesenými slovami. A nielen to. Štepka akoby vlastnil stroj času, voľne poletuje po slovenskej histórii a nastavuje nám často pravdivé zrkadlo. Ako keď v hre Niekto to rád slovenské hovorí ústami nášho vynálezcu kňaza Jozefa Murgaša: „Tam, kde sú traja Slováci, vytvoria tri spolky a všetky zamerané proti sebe...“ Kronika komika je skrátka „vtipnopravdivá“, „smutnokrásna“ a najmä hlboko ľudská kniha.

(mab)

MEDAILÓN

Narodil sa pred šesťdesiatimi rokmi v Bratislave a už od jedenástich rokov sa venoval hokeju ako brankár. V rokoch 1971 a 1972 získal dve bronzové medaily na MS juniorov, no každý fanúšik slovenského hokeja si meno Ján Filc spája najmä s postom trénera našej reprezentácie, pod vedením ktorého naši chlapci získali v roku 2001 zlatú medailu na majstrovstvách sveta v Göteborgu.

Šport ako zmysel života

Ján Filc počas svojej hokejovej kariéry pôsobil dva roky v hlavnom mužstve bratislavského Slovana. Po ukončení vysokej školy prestúpil do Plastiky Nitra, kde hrával desať rokov (s výnimkou ročného pôsobenia v Poprade v rámci povinnej vojenskej služby). Aktívnu kariéru ukončil ako 31-ročný pre pracovné povinnosti. V roku 1998 sa stal trénerom slovenskej reprezentácie do 20 rokov a o rok neskôr s ňou získal bronzovú medailu na MS vo Winnipegu. Od 15. júna 1999 pôsobil ako tréner seniorskej slovenskej reprezentácie. Na svetovom šampionáte v roku 2000 v Petrohrade sa slovenské hokejové mužstvo umiestnilo na druhom mieste a získalo prvú medailu pre Slovensko. O dva roky na MS v Göteborgu sa slovenská hokejová reprezentácia stala víťazom šampionátu a po tomto historickom úspechu slovenského hokeja Ján Filc ukončil svoju trénerskú kariéru a stal sa členom Výkonného výboru Slovenského zväzu ľadového hokeja.

Ján Filc je najúspešnejším slovenským hokejovým trénerom v histórii, keď za štyri roky, počas ktorých viedol reprezentáciu, dokázal získať dve medaily z majstrovstiev sveta – striebornú a zlatú. V roku 2000 mu prezident Rudolf Schuster prepožičal štátne vyznamenanie Rad Ľudovíta Štúra II. triedy a v roku 2002 mu Nadácia Matice slovenskej udelila Cenu Štefana Moysesa za prínosy k slovenskému národnému životu. Ján Filc oslávi 19. februára jubileum 60 rokov. Redakcia SNN mu v mene všetkých fanúšikov slovenského hokeja blahoželá.

(mad)

HUMORESKA

Dokonalá chyba múdreho ministerstva

Idem na ministerstvo zdravotníctva po peniaze za objav, že predpaženie rúk spôsobuje chudnutie. Chcem za to vyše 1,4 milióna eur s DPH. Poďme po poriadku a zrozumiteľne. Štatisticky sú všetci námesačníci štíhli. Preto v USA nie sú. Na vysvetlenie: len v amerických televíznych seriáloch má ženský rod miery 90 – 60 – 90 cm a mužský protipól tvar štíhlych svalovcov. Život na reálnej ulici v USA každého presvedčí o epidémii nadváhy v krajine. Keď som si k tomu pridal overenú skutočnosť, že ak predpažím ruky, lebo v nich niečo nesiem, hneď mi padajú nohavice, a ak mám ruky voľné, nohavice sedia ako uliate, objav bol na svete.

Predpažením rúk sa nám v tele natiahnu brušné svaly. Schválne, predpažte. Cítite, ako sa vám po stranách brucha naťahujú svaly? Telo sa predpažením v páse zoštíhli. Aj keby sa mu nechcelo. Námesační ľudia väčšinu noci prebehajú s predpaženými rukami, teda pohybom ešte k tomu spaľujú kalórie. Slovensko musí predpažiť ruky, ak sa chce zbaviť nadváhy a s ňou spojených chorôb. Za môj objav mi stačí spomínaných vyše 1,4 milióna eur s DPH. Že som blázon? Nie, som normálny. Reálne mám viac ako šancu napakovať sa za túto hlúposť zo štátneho. Mám svetlý vzor v RTVS. Ministerstvo kultúry SR zaplatilo podľa časopisu Trend RTVS vyše 1,4 milióna eur s DPH za štyridsať pokračovaní relácie, kde dominujú ankety retardovaných Cigánov, dementných dôchodcov, exkriminálnikov, narcistických alkoholikov a bezdomovcov. Keď nevedia odpoveď na otázku redaktorky, tlačí na nich dovtedy, kým netresnú nejakú vtákovinu. Často len preto, aby sa dotieravej redaktorky zbavili.

„Náklady na šou rozpočet RTVS priamo nezaťažia. Reláciu za celkovo vyše 1,4 milióna eur s DPH má zaplatiť priamo ministerstvo kultúry ako program prispievajúci k vzdelávaniu a národnému povedomiu,“ píše Trend. Keď stojíte, držte sa! Z našich daní sa platí notorická dehonestácia človeka známa do roku 2010 ako „Aj múdry schybí“ a oživotvorená na Jednotke RTVS pod názvom „Nikto nie je dokonalý“. Súc poučený drzosťou v RTVS som sa objednal taktiež na ministerstve pôdohospodárstva. Hneď ako ma vyplatia za môj skvelý príspevok k zdraviu ľudu a šetreniu financií za nákladné redukčné pobyty v kúpeľoch pre dôchodcov a ženy, ktorým teraz stačí vláčiť nákupné tašky v predpažených rukách a schudnú, idem za vami. Nesiem geniálny nápad za „skromných“ vyše 1,4 milióna eur s DPH. Zmením vám Národné lesnícke centrum na Národné lesbické centrum. V Bruseli vás pochvália, lebo okamžite zvýšite štvorpercentným kvalitu života a ich akceptáciu do našej rozvinutej kapitalistickej spoločnosti. A to za tú smiešnu sumičku, čo mi zaplatíte, stojí, nie?

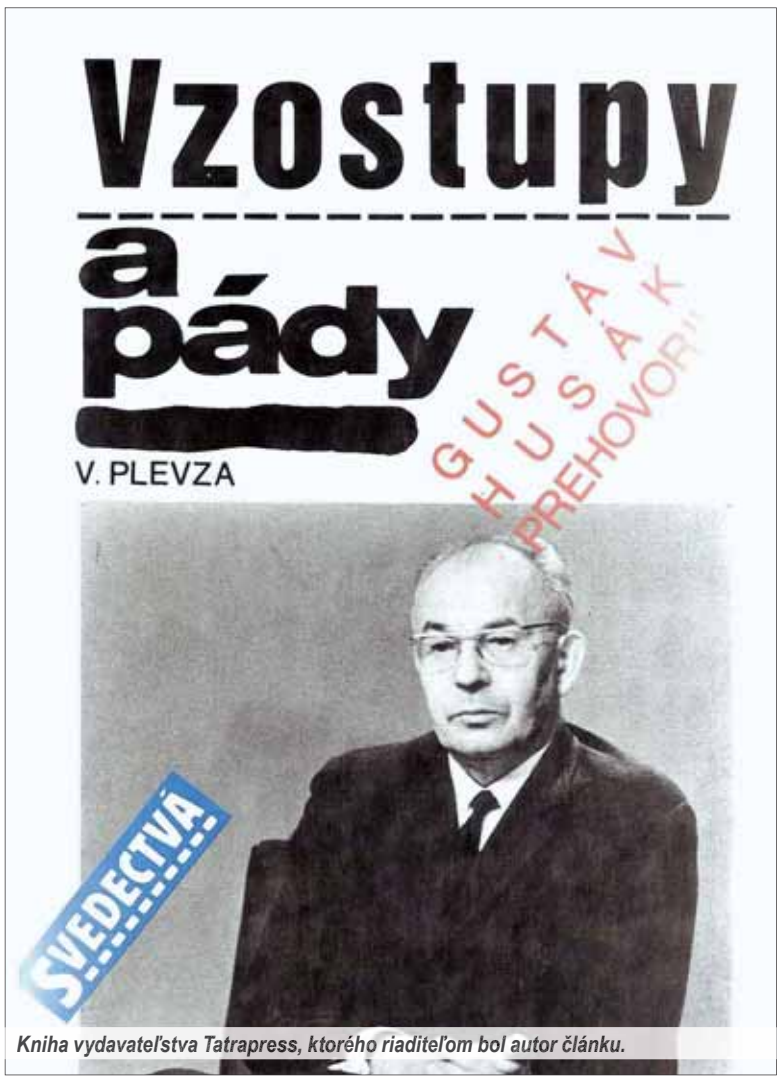
Milan ZEMO

Gustáv Husák socialistickú éru krstil, aj ju pochovával

Minister Mach poslal komunistov do Katyne

Ján SMOLEC - Ilustrácie: archív

Pred sto rokmi sa narodil jeden z najvýznamnejších slovenských politikov v minulom storočí JUDr. Gustáv Husák. Politike sa začal venovať od skorej mladosti. Prežil éru socializmu v Česko-Slovensku od zrodu až po zánik. Sté výročie jeho narodenia ma donútilo vrátiť sa v spomienkach na stretnutia s ním. Začiatkom roka 1968 navštívil redakciu Smeny. Ako mladí redaktori sme drukovali reformám, ktoré začal v spoločnosti presadzovať Alexander Dubček. Rehabilitovaný „buržoázny nacionalista" Husák po skoro desaťročnom pobyte vo väzení budovateľa socializmu s ľudskou tvárou Dubčeka aktívne podporoval. Pozvali sme ho do redakcie s úmyslom, aby našim mladým čitateľom opísal svoje statočné postoje počas krutého vyšetrovania, ktoré k nám v päťdesiatych rokoch prinieslo tristo sovietskych poradcov.

Kniha vydavateľstva Tatrapress, ktorého riaditeľom bol autor článku.

Husáka obvinili, že bol hlavou buržoáznych nacionalistov. Patrili medzi nich Vladimír Clementis, Ladislav Novomeský, Ladislav Holdoš, Ivan Horvát, Daniel Okáli a ďalší. Všetci sa po krutom fyzickom a psychickom týraní k vopred scenáristicky napísaným „zločinom" priznávali. Vyšetrovatelia ich presviedčali, že je to v záujme rodnej strany. Husák však ich zákernú hru prehliadol a odmietal sa k vymysleným obvineniam priznať. Ako sám neskôr vyhlásil, vtedy bol len kozí chlp od šibenice. Odsúdili ho na doživotie. V období rokov 1948 – 1952 bolo odsúdených až 28 tisíc osôb, z toho 233 na smrť.

■ KONIEC DEMOKRACII

Husák, po Dubčekovi najpopulárnejší politik na Slovensku, sľúbený článok do redakcie začiatkom februára 1968 priniesol, ale zameral sa v ňom iba na glorifikáciu Víťazného februára 1948, ktorý bol najväčším sviatkom komunistov.

V redakcii sme mali jedného svedka z tohto obdobia, archivára pána Veselého, bývalého redaktora Času. Nám redaktorom, čo sme kritizovali obdobie „kultu osobnosti", opatrne naznačoval, že po „Víťaznom februári 1948" definitívne umrela demokracia.

Husák represie v období kultu osobnosti tiež odsudzoval, ale vôbec ich nespájal s „Víťazným februárom". Vyzýval nás, aby sme mladým ľuďom naďalej toto významné komunistické víťazstvo pripomínali a obhajovali. Uvedomoval si veľký vplyv Smeny na mladých ľudí a so šéfredaktorom Gavrilom Gryzlovom sa niekoľkokrát stretol. Ten sa veľmi hrdil priazňou tohto politika.

Po okupácii, v auguste 1968 sa však aj pod Husákovou taktovkou začala krutá normalizácia. Šéfredaktora Smeny spolu s devätnástimi redaktormi (medzi ktorých som tiež patril) vyhodil medzi prvými, so zákazom publikovať akýkoľvek článok. Cez palubu vyhodil aj Dubčeka, ktorému pred pár mesiacmi odkazoval, že s ním stojí a padá. Po moskovských rokovaniach už o ňom vyhlasoval: „Nech odpadne to, čo je oportunistické a protisocialistické!"

Husákova politická bilancia je zväčša smutná a tragická. Keď sa dostal na čelo KSČ, vyhodil zo strany 80 členov Ústredného výboru a s nimi aj 327 tisíc členov strany, 147 tisíc komunistov zo strany vystúpilo. Z verejného života muselo odísť 300 tisíc funkcionárov. Predsedníctvo ÚV KSČ schválilo osobitný zoznam 6 335 najaktívnejších dubčekovcov, ktorých zapísali na takzvanú Čiernu listinu. ŠtB ich dvadsať rokov prísne sledovala. Tisíc dubčekovcov odsúdili do väzenia. Počet samovrážd a predčasných úmrtí, medzi nimi aj smenárov Gryzlova, Romana Košťu, Jula Kokavca, Emila Remeňa, Antona Kurinu, Ondreja Vestega, Evy Polášovej, sa neevidoval.

■ DYNAMIT POD STOLIČKOU

Husák sa ešte pred zvolením do funkcie prvého tajomníka ÚV KSČ začal nepochopiteľne zbližovať s V. Biľakom a M. Jakešom, najväčšími odporcami socializmu s ľudskou tvárou. Tí sa vnucovali do priazne Husáka aj na pokyn Moskvy. Hlavným vykonávateľom moskovskej línie po okupácii bol Biľak, ktorý mal v rukách kľúčové štruktúry politického systému, kádrovú politiku, ideológiu, médiá, nepriamo aj armádu a bezpečnosť. Český historik prof. V. Mencel napísal v lete 1990: „Husák bol zo začiatku len vývesným štítom, často bezmocným, ponižovaným. ... Biľak bol dynamitom pod Husákovou stoličkou." Mnohé negatívne kroky normalizácie sa pripisujú na konto Husáka, ale iniciátorom bol Biľak, spoluautor povolávajúceho listu. Prefíkane a zákerne išiel za svojím cieľom sformovať vo vedení KSČ ultraľavičiarsku skupinu. Okrem iných patrili do nej Indra, Kapek, Jakeš, Lenárt, Fojtík. Táto skupina sa rozhodla vyberať blchy z kožucha KSČ, teda dubčekovcov. Samotný Husák sa nestačil čudovať, ako zo strany vylúčili aj jeho blízkych priateľov Pavlendu, Zraka a Graca, ktorý dokonca pracoval priamo v jeho sekretariáte. Husák sa ich nezastal, prstom nepohol ani pre návrat šéfredaktora Smeny Gryzlova, ktorý, keď nás vyhadzovali z redakcie, stále optimisticky utešoval seba aj nás: „Zatnime zuby a vydržme. Do roka budeme späť v redakcii. Husák je veľký politik, bude naším spasiteľom. Poradí si s okupantmi..."

Nie rok, ale dvadsať rokov nás okupanti a ich prisluhovači gniavili na periférii žurnalistického i politického života. Naše nádeje definitívne pochoval „spasiteľ Husák". Začal sa odporne, vo tri vrhy cmúľať s vrchným okupantom Brežnevom.

■ TRESTY ZA KOLABORÁCIU

Podobne ako v päťdesiatych rokoch aj v šesťdesiatych sa hľadali nepriatelia socializmu predovšetkým medzi komunistami. Samotný Husák na stretnutí so študentmi hovoril, že pri hľadaní nepriateľov socializmu v päťdesiatych rokoch vznikali aj rozličné tragicko-úsmevné situácie. Keď v čase politického odmäku L. Holdoša prepustili z väzenia, zašiel za K. Bacílkom na Ústredný výbor KSS a spýtal sa ho, prečo ho zaradili do procesu práve vedľa Husáka, s ktorým vôbec nespolupracoval. Bacílek, vtedy minister štátnej bezpečnosti a generál so širokými lampasmi, odpovedal svojou nenapodobiteľnou slovenčinou: „Ná, ked sme ta už zavreli, kdesi sme ta moseli dat."

Politická taktika „menšieho zla", ktorú chcel v období okupácie uplatňovať Husák, nie je v našej histórii novinkou. Po vzniku prvej Slovenskej republiky ju podľa niektorých historikov uplatňoval podobným spôsobom aj prvý slovenský prezident Dr. Jozef Tiso. Za päťročnú kolaboráciu s fašizmom, počas ktorej sa nijaký politický odporca neodsúdil na trest smrti, Tisa na trest smrti odsúdili. Za dvadsaťročnú kolaboráciu s rovnakým zlom – komunizmom – nik nehnal Husáka pred súd. Iba spisovateľ Ladislav Mňačko verejne vyzýval, aby Husáka za dvadsať ročnú spoluprácu s okupantmi a za neľudskú normalizáciu odsúdili. O Tisovi a Husákovi ako politikoch menšieho zla písal v roku 1990 aj český historik V. Prečan. Politici menšieho zla robia nakoniec to, čo chceli odvrátiť „vlastnými rukami", aby nebolo ešte horšie. Sústredili sa na spôsob, nie na podstatu. Časom sa tak sami pre zahraničného hegemóna stali zbytoční. Výstižne to po odstúpení Husáka z funkcie generálneho tajomníka ÚV KSČ ilustruje príchod k moci jedného z protagonistov robotnícko-roľníckej vlády a tvrdého normalizátora M. Jakeša. On a jeho politická perepúť, keď sa formovali na sovietskom veľvyslanectve, vypracovali plán, v ktorom navrhli: najaktívnejších dubčekovcov vešať, druhá skupina mala byť odlifrovaná do gulagov a tretia skupina, zväčša okresní reformátori, mala skončiť v našich väzniciach a pracovných táboroch. Takíto politici sa stanú veľmi rýchlo „kolmi v plote". Tiché uznanie prechádza do nenávisti. Napokon jakešovci, podľa Ústavy vedúca sila spoločnosti KSČ, dospeli k totálnemu krachu. Občania republiky to vôbec nepovažovali za tragédiu. Potvrdil to november 1989.

S Brežnevom... Husákove omyly.

■ ZÁJAZD DO KATYNE

Husák počas vyšetrovania i po návrate k moci akúkoľvek spoluprácu s ministrom vnútra prvej Slovenskej republiky Alexandrom Machom popieral. Keď ho však v roku 1943 za komunistické aktivity zatkli, Husákova manželka Magda úpenlivo prosila svojho zamestnávateľa v Moravskej banke a zároveň poslanca Slovenského snemu Pavla Čarnogurského, aby u Macha zariadil jeho prepustenie. Mach to aj na príhovor Laca Novomeského uskutočnil. Budúcemu najvyššiemu socialistickému činiteľovi tým zachránil život. Husákovi spoluväzni totiž počas transportu do Mauthausenu zahynuli.

Zaujímavá je v tejto súvislosti aj skutočnosť, že Mach zariadil, aby Husák a poprední slovenskí komunisti a ľavicoví intelektuáli navštívili Katyň, aby na vlastné oči videli, čo ich vzor Stalin a jeho boľševici porobili s tisíckami poľských zajatcov. V septembri 1941 Katyň navštívili okrem Husáka aj Michal Falťan, Ján Poničan, Clementisov brat Miro, brat a syn Marka Čulena a Mikuláš Gacek. Obliekli ich do vojenských uniforiem s označením frontový dopisovateľ. Minister vnútra Mach chcel, aby Katyň navštívil aj Laco Novomeský. Básnikov bratranec pracoval v Ústredni štátnej bezpečnosti a o chystanom zájazde ho informoval. Novomeský odcestoval do Vysokých Tatier, kde sa schovával. Účastníci zájazdu sa odmietli verejne k hroznej udalosti spáchanej Stalinom vyjadriť. Minister Mach však o návšteve slovenských komunistov v Katyni uverejnil správu.

Táto udalosť sa za éry budovania socializmu zatajovala. Pred dvadsiatimi rokmi som v Tatrapresse prispel k jej odhaleniu vydaním knihy Vzostupy a pády, s podtitulom Gustáv Husák prehovoril, ktorú napísal historik Viliam Plevza.

■ HISTORICI O HUSÁKOVI

V minulých dňoch Ústav pamäti národa na pôde Právnickej fakulty UK v Bratislave zorganizoval vedecký seminár na tému Gustáv Husák a jeho doba. Zúčastnili sa na ňom alebo poslali svoje príspevky významní historici a odborní experti zo Slovenska (Róbert Letz, Jozef Beňa, Anton Hruboň, Marek Syrný, Ján Bobák, Peter Mulík, Branislav Kinčok, Ján Štefanica, Ján Jakubík Nadežda Lindovská, Viliam Jablonický, Peter Jašek), z Českej republiky (Vilém Prečan, Jindřich Dejmek, Zdeněk Doskočil, Emil Voráček Michal Pehr, Michal Macháček), z Inštitútu slavistiky v Moskve (Valentina V. Marjina), z Lomonosovej univerzity v Moskve (Evgenij F. Firsov), z Viedenskej univerzity (Beáta Katrebová Blehová). Škoda, že Plevzu na konferenciu nepozvali.

Na seminár prišiel aj Husákov syn Vladimír a manželka druhého syna Jána. K predneseným príspevkom nemali výhrady okrem tvrdenia, že umierajúci Husák si zavolal kňaza, aby sa vyspovedal. Pravda je, na konferencii to potvrdil Husákov syn a nevesta, že arcibiskup Sokol k nemu prišiel, ale Husáka už nemohol vyspovedať, lebo bol v kóme. Arcibiskup mu dal posledné pomazanie a pomodlil sa pri ňom. Husák vyrastal v kresťanskej rodine, do šestnástich rokov chodil do kostola a dokonca aj miništroval. Po vstupe do Komsomolu cirkevné povinnosti zanedbával. Zaujímavé je, že v päťdesiatych rokoch v jednom dotazníku v rubrike náboženstvo napísal, že je katolík. Významne prispel aj k ustanoveniu cirkevnej provincie, v ktorej sa akceptovali južné slovenské štátne hranice.

Na vedeckej konferencii sa zhodnotila postava G. Husáka v pozitívnych, ale aj v negatívnych činnostiach.

■ SOCIALIZMUS AJ POCHOVAL

Štyridsaťjeden rokov sa u nás budoval socializmus. V roku 1989 občania vyrukovali na námestia a povedali, že ho ďalej budovať nebudú. Ten napokon nevybudovali ani potomkovia Lenina v bývalom ZSSR. Ak niekde skutočne dospeli do takéhoto alebo podobného štádia, tak to bolo vo Švédsku. Paradoxne kormidlo návratu ku kapitalizmu v našom priestore určite nechcene, neúmyselne nasmerovala tvrdá päsť robotníckej triedy – Štátna bezpečnosť. Chceli odstaviť od moci politických „tajtrlíkov" à la Jakeš, ale masy protestujúcich už nechceli, aby v Ústave bola zakotvená vedúca úloha KSČ v spoločnosti. Dali stop komunistom. A tak sme s veľkými nádejami vykročili ku kapitalizmu. V nedávnom prieskume v Českej republike hľadali odpoveď na otázku, kedy sa mali občania lepšie: či za socializmu alebo v ére terajšieho kapitalizmu. Šesťdesiat percent opýtaných povedalo, že za socializmu sa mali lepšie. Podľa všetkého je na Slovensku podobná mienka. To je vážne memento aj pre našich budovateľov kapitalizmu. Chudoba totiž rozprestiera aj nad Slovenskom svoje nebezpečné krídla.

Pri stom výročí narodenia Husáka sa objavil aj návrh, aby sme si Husáka uctili pamätnou tabuľou. Organizoval predsa SNP, po vojne zastával významnú funkciu predsedu Zboru povereníkov, za svoje politické presvedčenie si odsedel skoro desať rokov vo väzení, presadil zákon o federácii. To všetko sú vážne dôvody, aby Husák pamätnú tabuľu mal. Lenže obdobie normalizácie, ale aj jeho proticirkevné aktivity (zatváranie kláštorov) sú jeho veľmi negatívnou vizitkou. Keď sa po okupácii v roku 1969 dral k moci, občanom sľuboval: „Ja zachránim národ, vyvediem ho z tejto situácie." Za dvadsať rokov panovania sa nijako nevzoprel proti okupantom a pre ich odchod z ČSFR nepohol prstom. Ako prezident čušal aj pri Gorbačovej návšteve Prahy. Možno preto, lebo občania Gorbačova srdečne pozdravovali a na Husáka zlostne gánili. Možno bol na vine jeho vek, ale v poslednej fáze vládnutia sa správal ustráchane, zbabelo.

Posledná bodka jeho komunistickej kariéry je unikátna a zároveň paradoxná. Skôr ako opustil prezidentskú kanceláriu Československej socialistickej republiky, podpísal zrušenie vedúcej úlohy KSČ v spoločnosti.

Husák bol zdatný technológ moci, ale moc ho veľmi odľudštila. Pravdaže to neznamená, že ho treba vygumovať z pamäti národa. K pamätnej tabuli by sa mali vyjadriť mladí, neutrálni historici.

Majme na zreteli, že štátnosť sme získali aj vďaka Husákovmu zákonu o federácii.

Odvolanie arcibiskupa Róberta Bezáka stále čerí vody

Z listov našich čitateľov

Vážení čitatelia! Aj v úvode roku 2013 prichádzajú do redakcie Slovenských národných novín vaše listy. Opäť sme sa teda rozhodli uverejniť najpodnetnejšie z nich. Veríme, že aj naďalej budete reagovať na témy, ktoré prezentujeme na stránkach našich novín. Slovenské národné noviny si - aj vďaka vám a vašej podpore - postupne nachádzajú čoraz viac nových čitateľov.

■ AD.: Odvolanie arcibiskupa Róberta Bezáka: Čeria stojaté vody, vetrajú zatuchliny a plesne

Možno teraz nahnevám ľudí z oboch táborov, ale tak idea komunizmu, ako aj idea kresťanstva majú mnohé spoločné črty. Oba tieto smery majú nejaké ideály, ktoré ťažko presadzovať bez hierarchizácie, autority a občas bezpodmienečnej poslušnosti. Pretože ľudia sú takí, akí sú, a akákoľvek organizácia bez kontroly a odstupňovanej poslušnosti sa rozsype.

Málokedy sa otvorene vyjadrujem, ale v prípade Róberta Bezáka som už stratil trpezlivosť. Slovenské príslovie hovorí, že posledný je to vták, čo si do vlastného hniezda špiní, a práve to je tento prípad. Podstatou nielen kňazstva, ale akéhokoľvek kresťanstva je pokora a tá emeritnému arcibiskupovi očividne chýba, a to zvlášť voči starším ľuďom.

Demokracia a možnosť robiť si to, čo ja chcem, sú iste dôležité a pre mnohých lákavé. Občasný demokratický výdych je aj potrebný, aby sa predišlo tým najväčším karikatúram a najhroznejším následkom diktatúr. Ale na druhej strane tzv. bezbrehá demokracia vedie ešte k niečomu horšiemu a vedel to už Sokrates, ktorého výstraha teraz koluje po internete. Ide totiž o to, že hierarchie a skupinky sa vytvárajú tak či tak a ak sa tzv. slobode úplne popustí uzda, prichádza k utajovaniu a nehoráznej nezodpovednosti. Nikto o ničom nevie, nikto za nič neručí, o všetkom rozhodujú moc a peniaze, ktoré sa vedia výborne maskovať a ešte lepšie manipulovať, a pritom sa tváriť veľmi šľachetne a oslobodzujúco.

Dotknem sa v tejto súvislosti ešte problému vytvárania a zanikania elitných a výberových organizácií typu Teofórum. Kristus jasne tvrdí, že nemáme chcieť byť mnohí učiteľmi a hoci to oficiálny učiteľský úrad Cirkvi občas preháňa, tí „masoví“ ľudia, ktorými tak často pohŕdame, nepôjdu za ďalšou učiteľskou organizáciou, ktorá chce o niečom zase poučovať, ktorá ale v ničom nechce ochutnávať trpkosť, ktorú zažívajú práve oni. Práve odstraňovaniu tejto trpkosti a uľahčovaniu týchto bremien sa venovala druhá božská osoba Ježiš Kristus.

Považujem ľudí typu Róberta Bezáka a organizácie typu Teofóra nielen za potrebné, ale mám ich aj rád. Čeria totiž stojaté vody a dokážu vyvetrať zatuchliny a plesne, ktoré pri príliš pevnej hierarchii zákonite vznikajú. Ak sa nám však vzďaľuje modus vivendi, logicky sa približuje modus moriendi. Pri lieku je dôležitá nielen dávka, ale aj odolnosť pacienta, alergie, vek a mnoho iných aspektov a parametrov. Je iste potrebná disciplína, ale dôležité je občas aj sa slobodne a voľne porozprávať a vyznať si navzájom nielen svoje viny, ale aj viny tých iných. Kristus dobre vedel, o čom hovorí, keď nám prikázal milovať svojich nepriateľov. Len možno mohol viac zdôrazniť, že tento príkaz platí pre obe strany akéhokoľvek sporu.

Vlado GREGOR

■ NEOBJASNENÁ SMRŤ

V televíznej relácii Na ceste k samostatnosti sa Dr. Sýkora zo Slovenskej akadémie vied zmienil o politických nezhodách medzi A. Dubčekom a vtedajším prezidentom A. Novotným v roku 1967. Pre nás starších Slovákov by sa mala osvetliť aj takzvaná „samovražda ministra V. Krahulca“.

V. Krahulec bol môj spolužiak z chemickej priemyslovky v Banskej Štiavnici. Za socializmu sa dopracoval až na post ministra plánovania. V tejto funkcii poveril ekonómov Pavlendu a Kočtúcha, aby vypracovali ekonomickú štúdiu o okrádaní Slovenska pražskou vládnou garnitúrou. Okrem iného sa v nej uvádzalo, že kraj České Budějovice dostával vyššie dotácie ako celé Slovensko. Slovenskí experti na čele s Krahulcom kritizovali, že 80 percent dotácií išlo do nerentabilných českých závodov. Analýza sa dostala až k prezidentovi Novotnému, ktorého veľmi podráždila. Krahulec kritizoval Novotného, že sa k Slovensku správa ako ku kolónii. V roku 1967 Slovákov vzrušila správa, že minister Krahulec spáchal samovraždu. Krahulcov sekretár Ing. Samuel Piťka, takisto môj spolužiak, mi neskôr povedal, že jeho šéf nespáchal samovraždu, ale ho zavraždili. Samovraždu vylúčil fakt, že Krahulec bol zasiahnutý dvomi strelami od chrbta. Na pohrebe ho vraj nesmeli ukázať ani jeho matke. Krahulcova manželka údajne ešte žije i jeho syn, určite by k tomu prípadu vedeli viac povedať.

Peter KOŠTÚR

■ ZA BEZÁKA

Ako členovia MO MS v Košútoch, veriaci kresťania a zároveň členovia širokého spoločenstva katolíkov Trnavskej arcidiecézy považujeme za potrebné vyjadriť sa k odvolaniu arcibiskupa Bezáka z jeho postu, a to ani nie tri roky po jeho vymenovaní na tento post.

Čo také strašné Mons. Bezák urobil? Čím sa previnil? Čo sa mu kladie za vinu? Pomerne celistvý obraz o arcibiskupovom účinkovaní poskytol dokument na ČT2, ako i dokumenty odvysielané v televízii TA3 aj Markíza.

Treba hneď v úvode uviesť, že svojím konaním a postojmi si za veľmi krátky čas získal absolútnu väčšinu slovenskej katolíckej i nekatolíckej verejnosti. Preto správa o jeho odvolaní pápežom Benediktom XVI. prekvapila a túto skutočnosť nemôžeme obísť mlčaním. Veľmi dobre vieme, že bez vánku sa ani lístok nepohne. Vieme však tiež, že pápež nie je vševidiaci ani vševedúci. Konal určite len na základe „skrivodlivých“ informácií zo Slovenska. Presnejšie z blízkeho okolia Mons. Bezáka. Domnievame sa, že „autorkou“ týchto informácií bola závisť, nenávisť, duchovná malosť, zlomyseľnosť a žiarlivosť. Možno aj obava zo zániku pohodlného života, lebo tiež treba pripomenúť, že arcibiskup Bezák sa veľmi skoro po nástupe do funkcie začal zaujímať i o finančné otázky správy diecézy. Zverejnenie zistení bolo zrejme treba prekryť arcibiskupovou diskreditáciou a možnému škandálu predísť jeho odvolaním. V súvislosti s týmito vývodmi odporúčame pánom biskupom, aby vo vlastnom záujme uskutočnili vo svojich radoch aj hlboký morálny audit – treba oddeliť zrno od pliev.

Je nám známe, že katolícka cirkev sa vo svojej vyše dvetisícročnej histórii neraz dopustila aj bezprávia (križiacke výpravy, inkvizícia, upaľovanie bosoriek, nezákonné obohacovanie...). Keďže náš národ je náchylný odpúšťať aj pochybenia cirkvi, je ochotný prikryť ich plášťom milosrdného zabúdania, očakávame, že pápež omilostí svojho služobníka Róberta a po skrivodlivej suspendácii ho vymenuje do pôvodnej hodnosti.

Za neformálnu skupinu veriacich z obce Košúty

Andrej STRÝČEK

■ PROTI ZNEVAŽOVANIU

Členovia MO MS v Handlovej vyjadrujú rozhorčenie nad neúctivým správaním sa moderátorov programu Slávik 2012 Michala Hudáka a Štefana Skrúcaného, ktorí verejne v priamom prenose znevažovali hlavu štátu – prezidenta Ivana Gašparoviča. Na svoje ciele neváhali použiť človeka, ktorý, dovolíme si tvrdiť, nevedel, o čo v jeho hereckom vystúpení pôjde. Alebo vedel a nechal si za túto nemohru dobre zaplatiť? Sme rozhorčení z toho, že mediálne útoky na prezidentskú adresu sa stupňujú, absentuje aj minimálna vážnosť k autoritám. Pýtame sa, dokedy budú médiá publikovať a vyťahovať len to, čo sa im práve hodí, a manipulovať verejnú mienku? Aký príklad dávajú mladým, čo tým sledujú? Odporúčame hercom, aby si naštudovali životopis doc. JUDr. Ivana Gašparoviča, CSc., kde sa okrem iného dozvedia aj to, že ide o vzdelaného právnika, ktorý sa významnou mierou podieľal na vzniku Ústavy Slovenskej republiky a stál pri zrode samostatného štátu. Na sociálnych sieťach sa následne rozprúdili vášnivé debaty. Jedni scénku obhajovali, iným sa zdala byť prehnaná. Nám sa nielenže zdala prehnaná, ale maximálne nechutná a znevažujúca štátnický post. Dovolíme si citovať reakciu prezidentskej kancelárie: „Prezidenta volilo milión 250 tisíc občanov a je to podstatne viac hlasov ako tých, ktoré získal Zlatý Slávik. Nie som si istý, či by mal pán Skrúcaný vôbec čo moralizovať.“ Touto cestou vyzývame a žiadame obidvoch aktérov tohto nechutného útoku, aby sa hlave štátu, a minimálne aj nám, 1 250 000 občanom, ospravedlnili.

Členovia MO MS v Handlovej

■ KOMU PATRÍME

Zásluhou samostatnosti sme dosiahli veľa významných a najmä takých úspechov, o ktorých by sme bez nej mohli iba snívať. Lenže pozitívny averz tejto štátnej mince má aj svoj negatívny reverz a navyše niečo nečakané, nepochopiteľné... Čo nás teda trápi už dávno a stále viac? Tak si to povedzme nahlas, ba vykričme do celého sveta, veď máme slobodu i demokraciu! Máme všetko naozaj a konečne, ale takmer všetko je relatívne a kdečo iba takzvané. Veď už ani nevieme, komu to terajšie Slovensko vlastne patrí?! Všetky otázky však musíme klásť iba sebe, pretože naše problémy nevyrieši za nás nikto – ani čas! Slobodu a demokraciu treba neustále chrániť a zveľaďovať. To je kategorický princíp slobody a suverenity.

Vladimír PEVNÝ

Bernolák sa vracia na Oravu

Mesto Trstená, Okresné kultúrne stredisko (OKS) v Dolnom Kubíne, Matica slovenská a Slovenská národná knižnica (SNK) pripravili pri príležitosti 200. výročia úmrtia Antona Bernoláka Slanického, rodáka zo Slanice na Orave (dnes zatopená obec), v rámci Roka A. Bernoláka ďalšie z celého radu významných celoslovenských i regionálne ladených podujatí venovaných tejto ťažiskovej osobnosti našich národných dejín, vedy, kultúry a duchovného života, ktorá sa vôbec iba ako štvrtý Slovák v histórii dostala do prestížneho Kalendára výročí UNESCO, čím sa natrvalo včlenila do svetového kultúrneho kontextu.

Vo výstavnej miestnosti Domu kultúry v Trstenej sa 30. 1. 2013 uskutočnila vernisáž putovného výstavného projektu SNK Anton Bernolák a bernolákovské hnutie. Jeho autorom je oravský rodák Augustín Maťovčík, riaditeľ Národného biografického ústavu SNK v Martine, a manažérom Peter Cabadaj, tajomník pre kultúrno-osvetovú, záujmovú a umeleckú činnosť MS. K prítomným, ku kultúrnej verejnosti, k členom MO MS, Jednoty dôchodcov Slovenska, pedagógom, študentom a žiakom trstenských škôl sa prihovoril Štefan Kristofčák, zástupca primátora mesta Trstená. Po úvodnom slove s odbornou prednáškou na tému Život a dielo Antona Bernoláka vystúpil Pavol Parenička, vedecký tajomník MS. Vo svojom referáte zdôraznil, že čin jazykovedca, kodifikátora spisovnej slovenčiny, organizátora kultúrneho života, náboženského spisovateľa a katolíckeho kňaza A. Bernoláka ohľadom uzákonenia bernolákovčiny „mal ďalekosiahly dosah pre rozvoj slovenskej kultúry, pôvodnej i prekladovej literatúry a náboženského života, vrátane prvého knižne vydaného prekladu Biblie. Pôsobnosť bernolákovcov od 80. rokov 18. až po 50. roky 19. storočia v období národného obrodenia znamenala konštituovanie vedecky vyargumentovanej koncepcie Slovákov ako samostatného národa, s jeho základným atribútom – jazykom, pričom v tomto procese pôsobili tri generačné vlny príslušníkov bernolákovského hnutia, z ktorých vyše stovka na čele s A. Bernolákom, J. Fándlym, J. Palkovičom, A. Rudnayom a J. Hollým mimoriadne aktívne zasiahla do našej histórie aj spisby rozličného zamerania.“ Vernisáž výstavy vhodne doplnil i umelecký program a panelové diskusie k bernolákovskej, ale i širšej súčasnej kultúrnej a matičnej situácii v Trstenej i v regióne hornej Oravy, rodisku A. Bernoláka, ktorý sa obrazne povedané „vracia na rodnú oravskú hrudu.“

(Na fotografii sprava spisovateľ a dramatik Ján Štepita, vedecký tajomník MS Pavol Parenička, predseda MO MS v Trstenej Ľubomír Lucký, zástupca primátora mesta Trstená Štefan Krištofčák a pracovník OKS v Dolnom Kubíne Adam Záň.)

(čka)

SLOVENSKÉ POHĽADY

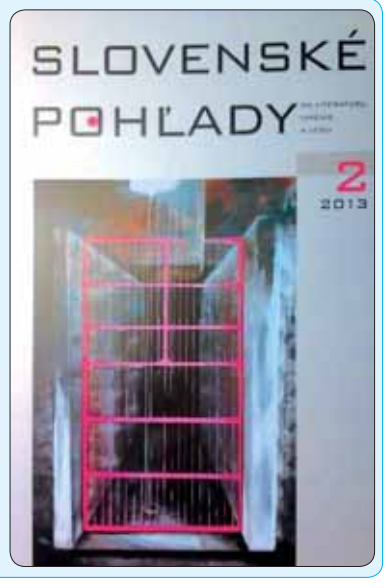
Slovenskje pohladi na vedi, umeňje a literatúru založil Jozef Miloslav Hurban a prvýkrát vydal 1. 9. 1846. Bol to prvý slovenský literárny časopis vôbec. Hoci vydal iba štyri ročníky (v rokoch 1846 – 1847 a 1851 – 1852), v roku 1881 na neho nadviazal jeho syn: Svetozár Hurban Vajanský spolu s Jozefom Škultétym. Slovenské pohľady od tohto roku vychádzali s podtitulom Časopis pre literatúru, vedu, umenie a politiku. Od 1. 1. 1890 sa ich podtitul zmenil na Časopis zábavno-poučný. V rokoch 1881 – 1886 Slovenské pohľady boli dvojmesačník, v rokoch 1886 –1916 vychádzali s mesačnou periodicitou. Počas 1. svetovej vojny časopis prestal vychádzať. V roku 1919 sa podarilo vydať tri čísla tohto periodika. Od roku 1922, keď boli Slovenské pohľady obnovené, vychádzajú až doteraz a patria k najstarším literárnym časopisom v Európe.

V súčasnosti Slovenské pohľady na literatúru, umenie a vedu venujú rozsiahly priestor pôvodnej slovenskej próze a próze, literárnej vede aj spoločenských vedám. V špecializovaných literárnokritických rubrikách Sedem viet o siedmich knihách a Recenzie hodnotia najmä knižné novinky. V samostatných rubrikách sledujú dianie v umení aj v kultúre a pripomínajú si významné výročia.

Dnes Slovenské pohľady vychádzajú mesačne, spolu 11-krát do roka (vrátane letného dvojčísla), v zošitovom formáte 150 x 205 mm, v rozsahu 160 strán, v náklade 850 kusov a ich cena je 1,10 eura . Vydáva: Matica slovenská. Nám. J. C. Hronského 1, 036 52 Martin. Tlač: Neografia, a. s., Martin. Reg. č. Ministerstva kultúry SR 4013/10. ISSN 1335-7786.

Šéfredaktor časopisu je Bystrík Šikula, zástupca šéfredaktora: Štefan Haviar, redaktori: Ingrid Skalická, Jaroslav Vlnka a sekretárka redakcie Magda Kušnierová.

Adresa redakcie: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava, Mudroňova 1, 036 52 Martin - **E-mail:** slovenskepohladyba@matica.sk, slovenskepohlady@matica.sk - **Web:** http://slovenskepohlady.webnode.cz - **Facebook:** http://www.facebook.com/slovenske.pohlady

OČAMI MATICE

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

SIGNÁLY DOBY

Matematický zápis 8 : 2 = 4 prečítal žiačik základnej školy takto: „Osem RTVS delené dva rovná sa štyri.“ Jasný signál, že televízie ovplyvňujú náš život. A ako! Mocne, tvrdo a nezmazateľne.

Náš život však ovplyvňuje aj internet. Stačí napísať jednu bludnú správu či výzvu, podpísať ju trebárs aj v mene nefungujúcich MO MS či Mladej Matice a celé Slovensko je hore nohami. A charaktery sa odkrývajú.

Médiá sú veru silným nástrojom na hýbanie verejnou mienkou. Vedel to už Goebbels: stokrát vyslovená lož stáva sa pravdou. Vedia to aj dnešní manažéri, teda mocní sveta. A podľa toho konajú. Vymývajú mozgy. Dostať do hláv pravdu je takmer nemožné.

Pápež Benedikt XVI. chce opustiť pápežský stolec 28. februára t. r. Naša matičná delegácia k hrobu sv. Cyrila do Ríma bola jednou z posledných počas jeho pontifikátu. Také symbolické! Jeho predchodca vykonal jednu z posledných zahraničných ciest k nám na Slovensko. A teraz my do Ríma.

Odchádzajúceho pápeža sme poprosili o požehnanie pre Maticu a pre slovenský národ. Verím, že nám to pomôže nielen v tomto jubilejnom roku. Že to bude mať minimálne taký silný vplyv na naše konanie a na našu budúcnosť ako médiá. Pravdaže pozitívny. Pozitívny signál tejto zložitej doby.

Mesto Poprad, Matica slovenská, Rímskokatolícka a Gréckokatolícka farnosť a Spojená cirkevná škola v Poprade vás pozývajú na slávnostný program pri príležitosti 1 150. výročia cyrilo-metodskej misie na našom území v nedeľu 17. februára 2013 o 15. hodine v Kostole sv. Cyrila a Metoda v Poprade. Veľbáseň Konštantína Proglas zarecituje matičiarka Eva Kristinová, o duchovné slovo sa postará Gréckokatolícka farnosť v Poprade, vystúpia Miešaný spevácky zbor Laudamus, Komorný spevácky zbor pri ZUŠ Janka Silana v Poprade, komorný sláčikový orchester ZUŠ Svit, Poprad a Štrba pod umeleckým vedením Mgr. Petra Čapóa. Pozývame všetkých Popradčanov na otvorenie Roka solúnskych bratov, ktorí Slovákov priniesli toľko dobra.

(hre)

Solúnski bratia v Poprade

Od našich matičných prispievateľov z celého Slovenska

Spod spravodajského pera

■ K JUBILEU E. LACKOVIČOVEJ

Popradskí a podtatranskí matičiari prežívajú spolu s našou oslávenkyňou významné životné jubileum. Pani Lackovičová dovŕšila 19. 12. 2012 krásnych a požehnaných 80 rokov pri dobrom zdraví, so sviežou mysľou, s obdivuhodnou pamäťou,s neutíchajúcou energiou a nasadením za slovenské národné záujmy a ich obranu. Naša drahá oslávenkyňa patrí k zakladajúcim členom MO MS v Poprade od roku 1990. Svoje národné presvedčenie prejavovala aktívne pri vzniku SR v roku 1993 účasťou na národných podujatiach. V roku 1999 sa zaslúžila o založenie tradície v prednese slovenských povestí Šaliansky Maťko v Popradskom okrese. Pre túto súťaž získavala a dodnes získava sponzorov. Pre slovenské deti z Vojvodiny organizovala v roku 1999 finančnú zbierku, zbierku kníh a potravín. Celé desaťročia sa podieľa na podpisovaní a zhromažďovaní petičných hárkov Za tú našu slovenčinu, aktívne vstupuje do podpory všetkých národných aktivít. V ostatnom čase zbierala podpisy za zotrvanie súsošia Ľudovíta Štúra na rovnomennom námestí v Bratislave a veľmi intenzívne sa ujala tejto petície vyhlásenej Maticou slovenskou. V rokoch 2011 a 2012 získala 117 abonentov Slovenských národných novín. V tejto propagácii pokračuje aj naďalej. Vo svojom okolí, v Poprade, na cestách do Bratislavy získava nových členov Matice slovenskej. Každoročne sa zúčastňuje na spomienkovej pietnej slávnosti venovanej obetiam Malej vojny v Spišskej Novej Vsi. Dvadsaťdva rokov pracuje vo výbore MO MS v Poprade ako tajomníčka. Dlhodobo zhotovovala fotodokumentáciu do kroniky MO MS. Aktívne vstupuje do diania MS vystúpením na snemoch k podstatným problémom MS v záujme jej čistého štítu a dobrého mena. Svojím nekompromisným postojom vystúpila proti deformáciám v matičnom hnutí na sneme MS v Leviciach v októbri 2009, na VZ MO MS v Poprade 27. 5. 2010 a na VZ MS 16. a 17. novembra 2010 v Martine. V miestom odbore sa zaslúžila o rozširovanie kníh slovenskej produkcie. Podieľa sa na oživovaní MO MS v pôsobnosti OP MS v Poprade. Napriek svojmu veku neľutuje sily a všetok svoj čas venuje matičnému životu. Jej najvyššou métou je, aby sa Matica slovenská spamätala a aby opäť získala dôveru a kredit v našej spoločnosti. Za jej oddanosť a mimoriadne úsilie jej bolo udelené najvyššie vyznamenanie Matice slovenskej, a to zlatá medaila v marci 2012 na krajskom sneme MS v Prešove. Tento plný a aktívny život jubilantky je dôkazom nezlomnej vôle, vlasteneckého cítenia a vrodeného optimizmu, s ktorým s úsmevom rieši denné problémy. A tak, čo Ti zaželať, drahá Elenka, k Tvojmu výročiu? Všetky dobrodenia života, plnosť zdravia, nemiznúceho nadšenia srdca, optimizmu a vytrvalej energie, istotu rodinného zázemia a lásku Tvojich detí a detných detí. Mnogaja ljeta, živio!

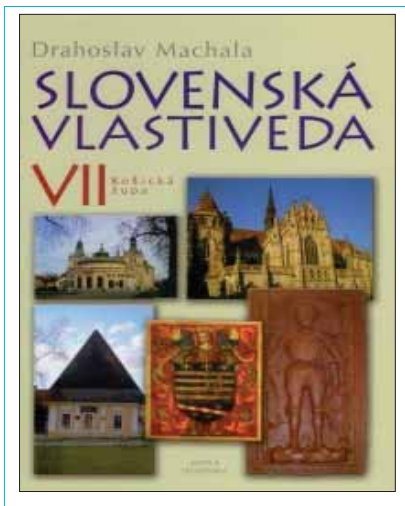
Ľudmila HREHORČÁKOVÁ

■ NÁVRATY KU KONCERTU

Ešte koncom minulého roka sa v Dome kultúry v Rimavskej Sobote uskutočnil matičný vianočný koncert pod názvom Tóny Vianoc v Rimavskej Sobote. Posolstvo Vianoc tlmočili sólisti Opery SND spolu s Orchestrom ľudových nástrojov pod taktovkou Miroslava Dudíka. Čarom spevu vianočných kolied a árií známych opier a operiet sme sa nechali unášať hlasmi Jána Babjaka, Evy Šenigelovej a autentickej sólistky Petry Zaujecovej. Moderátorom, speváckom a recitátorom v jednej osobe bol Vladimír Dobrík. Ľudová hudba Miroslava Dudíka vznikla v roku 1976. Pôsobia v nej profesionálni hudobníci, ktorí virtuózne ovládajú svoje hudobné nástroje. Základ jej repertoáru tvoria ľudové piesne všetkých slovenských regiónov (hlavne myjavského), ale s úspechom interpretuje tiež operetnú, muzikálovú, salónnu hudbu a perličky vážnej hudby. Ján Babjak prvé angažmán prijal v Štátnej opere v Banskej Bystrici, kde stvárnil viacero prvoodborových postáv – Jirka (Čert a Káča), Alfréd (La Traviata) a ďalšie. Po nástupe do Opery SND stvárnil veľké množstvo operných a operetných postáv rôznej proveniencie. Eva Šeniglová od roku 1990 je členkou súboru Opery Slovenského národného divadla. Jej poslednou profilovou postavou bola Ellen v Brittenovej opere Peter Grimes, ktorú stvárnila s ojedinelou hereckou a speváckou presvedčivosťou. Popri javiskových a koncertných vystúpeniach pôsobí aj pedagogicky na Štátnom konzervatóriu v Bratislave. S odstupom času vieme vďaka spätnej väzbe od návštevníkov i matičiarov povedať, že krása umeleckého zážitku obecenstvu v Dome kultúry v Rimavskej Sobote príjemne osviežila náladu a všetkým, ktorí túžili stráviť príjemné sviatočné chvíle s hudbou a so slovom, sa očakávania splnili. Dom Matice slovenskej v Rimavskej Sobote chce touto cestou úprimne poďakovať všetkým, ktorí prijali pozvanie a prispeli k realizácii tohto nevšedného kultúrneho zážitku. Ďakujeme najmä hlavnému sponzorovi – Tatravagónke Poprad, a. s.

Ingrid ŠULKOVÁ

Z KNIŽNEJ PONUKY VMS

Drahoslav MACHALA: Slovenská vlastiveda VII.

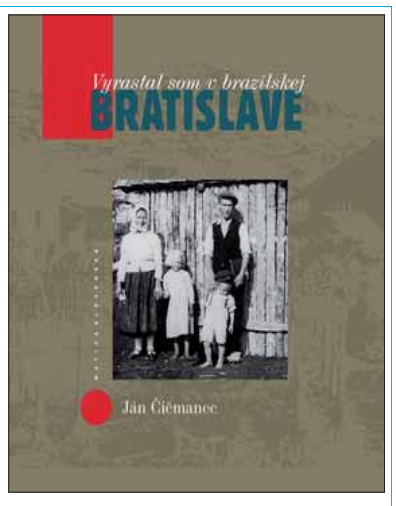
Rešpekt voči tradíciám nám velí, aby sme prijali hodnoty, ktoré pre sebavedomie Slovákov ako moderného európskeho národa, znamenal objav prítomnosti starých Slovákov - Slovenov na Spiši (Spišský Štvrtok) a na východnom Slovensku v okolí Košíc. Košice sú nielen v roku 2013 európskym mestom kultúry. Ich minulosť, a podobne aj minulosť mnohých ďalších miest a obcí Košického kraja, je naplnená neobyčajnými osobnosťami a udalosťami.

WWW.VYDAVATEL.SK

043/490 68 72

objednavky@vydavatel.sk

Vydavateľstvo Matice slovenskej tvorivo nadväzuje na vyše 140-ročnú tradíciu vydavateľskej činnosti Matice slovenskej. Okrem celej škály vydaní Matice slovenskej tu nájdete pestrý sortiment z produkcie iných vydavateľstiev na Slovensku i v Českej republike.

Ján ČIČMANEC: Vyrastal som v brazílskej Bratislave

V Programovom kalendári Matice slovenskej vydanom pri príležitosti Svetového roku Slovákov (17. 7. 1997 – 19. 9. 1998) je uvedené, že v Brazílii žije asi 5 000 Slovákov. Jeden z nich sa podujal napísať svoje celoživotné spomienky – pamäti. Neopisuje len svoj životný príbeh, ale zároveň sa stáva dokumentaristom a odhaľuje anabázu Slovákov – emigrantov, ktorí pre veľkú biedu opustili svoju vlasť a v ďalekej Brazílii sa pustili do boja s pralesom.

PRIPOMÍNAME SI

18. februára

– pred 115 rokmi sa narodil Enzo Ferrari, taliansky automobilový konštruktér (1898 – 1988)

19. februára

– pred 210 rokmi sa začala výstavba prvej konskej železnice v Uhorsku Bratislava – Trnava

– v roku 1878 si dal T. A. Edison patentovať prístroj na nahrávanie a reprodukciu zvuku fonograf

– pred 95 rokmi sa narodil etnológ a historik František Kalesný (1918 – 2007)

– šesťdesiatiny oslávi hokejový tréner Ján Filc, ktorý s našou reprezentáciou získal najvyššie méty: striebro MS 2000, zlato MS 2002

– pred piatimi rokmi kubánsky vodca Fidel Castro odišiel z funkcií

20. februára

– dvanásť ministrov čs. demokratických strán pred 65 rokmi podalo demisiu, začala sa vládna kríza

– v roku 1999 štartoval do vesmíru slovenský kozmonaut Ivan Bella

– česká modelka a americká podnikateľka Ivana Trumpová má 60 rokov

21. februára

– Medzinárodný deň materinského jazyka

– v roku 1878 vydali v štáte Connecticut prvý telefónny zoznam, 135. výročie

– pred 125 rokmi zomrel predstaviteľ revolúcie v roku 1848, autor historických románov a povestí, vedúci redaktor prílohy Slovenských národných novín Orol tatranský, zakladateľ Slovenských pohľadov Jozef Miloslav Hurban (1817 – 1888)

22. februára

– pred šiestimi rokmi zomrel spisovateľ literatúry faktu, ktorý by sa tento rok bol dožil osemdesiatin, Jozef Dunajovec, nositeľ Ceny E. E. Kischa a národnej ceny za literatúru faktu, o. i. autor životopisnej knihy o projektantovi slovenských vodných diel, prof. P. Danišovičovi

23. februára

– nemecký konštruktér aut Rudolf Diesel získal v roku 1893 patent na naftový motor, 120. výročie

– pred 115 rokmi sa narodil jeden zo zakladateľov moderného slovenského výtvarného umenia, akad. mal. Karol Ondreička (1898 – 1961)

– 110 rokov, čo sa narodil český novinár Július Fučík, autor literárneho svedectva Reportáž spod šibenice, popravený v Berlíne (1903 – 1943)

– sto rokov od narodenia humoristu a spisovateľa Jána Kalinu (1913 – 1981)

– sedemdesiatpäťku má mím Milan Sládek

– päťdesiatich piatich rokov sa dožíva predseda Národnej rady SR Pavol Paška

24. februára

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodila autorka slovníkov Mária Šalingová-Ivanová

– 85. narodeniny oslavuje básnik, prekladateľ a literárny vedec Viliam Turčány, ktorý o. i. nám zo staroslovenčiny do súčasného jazyka prebásnil Cyrilov Proglas

– sedemdesiatiny si pripomína Juraj Bindzár, režisér a scenárista

– v roku 2005 v Bratislave rokovali najvyšší predstavitelia USA a Ruska Bush a Putin

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMAJ, Roman MICHELKO, Ján JANKOVIČ, Drahoslav MACHALA, Pavol MAČALA, Andrej STRÝČEK. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.